

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:
MLADINSKA PRILOGA
RAZPRAVA PROTI VOJ-
NIM ZLOČINCEM
NAŠA ŠTUD. MLADINA
VPRASHANJA
KAJ SI STORIL ZA ZMAGO
V KANADI
NEPOZABNA DRUŽINA

LETNIK I.

DUNAJ, V PETEK 6. IX. 1946

STEV. 13

O vojnih zločincih

Zadnja vojna je z vstopom Sovjetske zveze dobila značaj osvobodilne vojne pred fašističnim nasiljem in se s tem začela bistveno razlikovati od vojna preteklosti, ki navadno niso bile nič drugega kot izraz nasprotij med različnimi imperializmi. Prav zaradi tega prej tudi nihče ni povpraševal po resničnih vzrokih in krivcih, ker je bilo po imperialističnih pojmih vprašanje rešeno že s samo zmago in porazom.

V zadnji vojni pa je šlo za mnogo več kot za borbo med različnimi tekmeči: Bilo je vprašanje, ali bodo zmagala visoka načela človečnosti in svobode ali pa organizirano zločinstvo fašizma. Prav zato je potrebno nazorno pokazati na vzroke imperialistične vojne, na nositelje osvajaalne miselnosti in na njihovo zločinsko početje, ki ni bilo samo napad na življenje milijonov nedolžnih ljudi, temveč prav tako napad na osnovna načela človečanskega sožitja.

V Nürnbergu čakajo na svojo sodbo glavni vojni zločinci, ki so kot voditelji svojega naroda izrabljali njegovo zaupanje in ga premišljeno vodili v zločinstva. Povsod pri podjarmljenih evropskih narodih pa so se našle izdajalske duše, ki so bodisi kot navadni plačanci fašizma opravljali posle rablja nad lastnim narodom ali pa se kot zaveštni sovražniki demokratičnih pravic in napredka pridružili sovražnikom ljudstva, da bi preprečili njegovo osvoboditev.

Večina evropskih narodov je že obsodila svoje vojne zločince in izdajalce. Francozi so sodili Petaina, Norvežani Quislinga in Knuta Hamsuna, Jugoslovani Mihajloviča in njegove izdajalske pomočnike in te dni je slovenski narod sodil in obsodil svoje vojne zločince in izdajalce. Le koroški Slovenci še zmeraj zaman čakajo na razpravo o največjem vojnem zločincu Slovencev, ki je s preračunano hladnokrvno ostjo uničeval in iztrebljal slovensko ljudstvo na Koroškem in v Sloveniji — na obsodbo Maier-Kaibitscha in njegovih pomagačev.

Danes je povsem jasno, da se je v zadnji vojni strnjena reakcija borila proti demokratičnim in osvobodilnim silam sveta in pri tem doživela odločilen poraz. Vojni zločinci vseh evropskih narodov so v službi okupatorja z vsemi močmi ovirali osvobodilni boj in s tem stopnjevali število žrtev. Koliko slovenskih mater, ki so izgubile svoje otroke, koliko slovenskih otrok, ki so jim pomorili starše, brate in sestre, danes glasno obtožuje slovenske izdajalce, ki so s svojim zločinskim početjem zakrivali toliko gorja in s svojim sodelovanjem podaljševali suženjstvo in trpljenje slovenskega ljudstva. Za tako ravnanje ni opravičila.

Nekatere države uživajo danes zaščito svetovne reakcije, ki še vedno goji staro imperialistično miselnost in kuje osvajaalne načrte, da bi zaslužila napredne in svobodoljubne narode. Tej reakciji so dodrožili razni vojni zločinci, ker ve, da ji bodo rade volje služili. Kajti kdor je enkrat izdal svoj narod in ga je lastno ljudstvo izobčilo iz svoje srede, tak človek bo dostopen za vsak zločin, ki bi ga lahko prizadel njegovemu narodu. Ker se je sam izločil iz prirodnega občestva, je izgubil s tem vsako merilo za dobro in zlo, zato je bodisi v svojem sovraštvu ali pa v svoji revščini ubogljivo orodje za najbolj podle načrte, ki jih sovražniki ljudstva kujejo proti njegovemu narodu.

Najbrž ni noben slučaj, da se v ne-

Reakcija ovira delo na mirovni konferenci

»Izvestja« razpravljajo o delu pariške konference in ugotavljajo, da se nasprotniki mednarodnega sodelovanja in miru na vse načine trudijo, da bi izrabljali mednarodne ustanove za svoje ozke cilje in da bi konferenco odvrnili od njenih glavnih nalog. Poskusi, da bi razbili na konferenci napore za mir in varnost, se ne omejujejo samo na luksemburško palačo. Na najrazličnejše načine skušajo iste sile tudi izven palače vplivati na tiste dežele, ki nočejo postati voljno orodje mednarodne reakcije in slediti željam anglo-ameriškega bloka.

Da ta blok obstoja — tako pravi list dalje — ne tajijo niti časopisi, ki so še pred nedavnim že samo omenjanje takega bloka proglasili za spletkarjenje Sovjetske zveze. Poskusi anglo-ameriškega bloka, da bi položaj zaobrnil v svoj prid, se ne omejujejo samo na pritisk na posamezne države. Pri tem pa se poslužujejo metod, ki z demokracijo in mednarodnim sodelovanjem nimajo več veliko skupnega. Čikaški list »Chicago Sun« imenuje to politiko Združenih držav — politiko »velike gorjače«.

Demokratični narodi sveta — tako pravijo »Izvestja« — so v svojem boju proti politiki »velike gorjače« vse preveč žrtvovali, da bi se danes z njo sprijaznili, pa čeprav je »velika gorjača« danes v rokah drugih gospodov.

Razume se, da je v takem ozračju delo v Parizu zelo počasno in moreče. Tako je na primer tik pred tako imenovanim ljudskim glasovanjem o povratku kralja v Grčijo grška delegacija na vsem lepem zahtevala, naj bi konferenca podprla zahtevo po priključitvi velikega dela južne Albanije h Grčiji. Minister Molotov je ostro nastopil proti tej zahtevi in med drugim dejal:

»Grška delegacija razvija na tej konferenci izredno zunanje politično delavnost. Od Albanije, ki je zavezniškemu narodu prijateljsko naklonjena, zahteva grška vlada ozemlje. S tem ponovno ustvarja na Balkanu ognjišče nemira, kjer so narodi pravkar zgradili mir in odnose dobrega sosedstva ter v prijateljskem razumevanju odstranili vsa nasprotja.

Ni noben slučaj, da grška delegacija postavlja svoje zahteve na predvečer ljudskega glasovanja 1. septembra, ko se z nezakonitimi sredstvi pripravlja kralju pot za povratek v Grčijo. Kljub nasilju in samovoljnosti policije proti demokratičnim strankam in demokratom v deželi vseeno niso prepričani, da bo glasovanje vzpostavilo monarhijo. Očividno grška vlada ni čisto uverjena, da bo podpora tujih čet v Grčiji, ki nosijo svoj delež odgovornosti za nenormalno stanje v tej de-

katerih predelih Avstrije krijejo poleg zapeljanih ubežnikov tudi vojni zločinci raznih narodnosti, ki so danes spet na razpolago vsakemu sovražniku ljudstva, kakor so prej rade volje in brez pomislekov služili fašističnim zločincem. Mogoče je v tem tudi razlog, da še vedno zaman čakamo na razpravo proti zločincu Kaibitschu in njegovim pomagačem. Kajti lahko bi se tudi zgodilo, da bi se pri razpravi razkrili zelo »častivredni« državljani nove avstrijske republike kot podporniki in zaščitniki vojnega zločincea.

Zavedajmo se, da se rok vojnih zlo-

želi, zadoščala, da bi glasovanje v skladu z njenimi željami odločilo v prid kralju.

Kakor znano, je vlada sovjetske Ukrajine zahtevala, da pride grško vprašanje pred varnostni svet, ker politika grške vlade ogroža mir. Toda grška delegacija nima potrpljenja, da bi počakala, kako bo varnostni svet obravnaval to vprašanje.

Treba bi bilo posvečati večjo pozornost temu, da je Grčija edino žarišče nemira na Balkanu, da tam demokracija ne puste dihati, da tam urednike demokratičnih listov ubijajo na cesti in da uporabljajo metode nasilja, ki v vseh demokratičnih deželah povzročajo ogorčenja.

Kakor znano, se sedanja grška vlada opira na tuje čete, ki nočejo zapustiti dežele. Res je — tako je nadaljeval Molotov — tuji bajoneti lahko igrarajo svojo vlogo, toda taka pomoč ni preveč zanesljiva, ker ji ljudstvo ni naklonjeno. Vsiljuje se vtis, da sedanja vlada pri svojem narodu ne uživa ugleda in se mora zato naslanjati na tuje čete. Sedaj pa bi hotele grške oblasti poleg podpore tujih bajonetov še pomoč mednarodne konference. Sovjetska delegacija predlaga, da se odkloni predlog grške vlade, ki si prizadeva, da bi delila Albanijo in da bi v to zadevo zapletla še mirovno konferenco.

V tej zvezi moramo omeniti, da je vlada sovjetske Ukrajine zahtevala, da se grško vprašanje spet obravnava pred varnostnim svetom. Čeprav je

generalni tajnik Triuge Lie povabil ukrajinskega zunanjega ministra Manuilskega na razpravo pred varnostnim svetom, se je grško vprašanje zaenkrat odložilo. Manuilski je sprejel novinarje in jim podal kratek pregled položaja v Grčiji. Navajal je podatke o nezaslišanem terorju. Obstojajo tako imenovana posebna sodišča, ki zelo spominjajo na nekdanja Mussolinijeva posebna sodišča. V njih sedijo ljudje, ki so prej sodelovali z okupatorjem. Manuilski je poudaril, da tu sodišča skoro vsak dan izrekajo smrtne obsodbe in da so pred kratkim prvič v grški zgodovini obsodili na smrt ženo. To je bila skromna učiteljica, ki se je junaško borila v osvobodilnem gibanju.

Manuilski je opozoril tudi na to, da so že v februarju predvidevali, da se bo grško nasilje izpreverglo v napadnost proti sosedom. In v resnici kaže danes Grčija napadalne namene proti Albaniji in drugim sosedom. Manuilski je spomnil na zapletljaj, ki so jih svoj čas povzročili Nemci v Sudetih ali Japonci v Mongoliji. Poudaril je, da ne stremi Albanija po grškem ozemlju, pač pa Grčija hoče tretjino Albanije. In zato je sovjetska Ukrajina predložila to vprašanje varnostnemu svetu.

Konec preteklega tedna se je Molotov podal v Moskvo na razgovore s svojo vlado. Njegovega povratka pričakujejo še v tem tednu in si od njega obetajo pospešenja v delu mirovne konference.

Ljudsko glasovanje v Grčiji

Zadnjo nedeljo je bilo v Grčiji glasovanje o bodoči državni obliki. Ljudstvo je volilo med monarhijo in republiko. Zastopnik ministrskega predsednika je izjavil, da je 70 odstotkov glasovalo za povratek kralja, torej za monarhijo.

Policija je bila ves dan volitev v pripravljenosti. Državna poslopja so bila močno zastražena. Po angleških poročilih so morale nastopiti britanske čete, da »napravijo red«. Zunaj Aten so bili neomejeni gospodarji oborožene monarhistične tolpe. Povsod so bili nemiri. Tako je bil vodilen komunist v Atenah umorjen v njegovi lastni hiši. Samo v nedeljo je bilo ubitih 24 oseb. V zadnjem tednu pred volitvami je bilo umorjenih 87 oseb, skoraj dvakrat toliko kot prejšnji teden, v katerem je bilo ubitih 49 oseb. Tako je bilo v zadnjih 14 dneh pred volitvami skoraj 150 smrtnih žrtev.

Čincev drži kri brez števila njihovih žrtev, ki so umirale za svobodo kot talci, v zaporih, taboriščih, plinskih celicah ali pa v borbi z orožjem v roki. In kjer koli se danes ti zločinci skrivajo, povsod razširjajo okoli sebe strup razdora. Njihovo delo ni sposobno ustvarjati, ampak samo še rušiti. Gnili udje človeške družbe so, ki okužujejo zdrava bitja. Njihovo delo je sad prekletstva, ki so si ga nakopali z zločini nad lastnimi brati. Zato bodimo pozorni, kajti težko bo za vse tiste, ki se ne bodo znali ubraniti okuženju,

Poročilo iz Tesalije, ki je naslovljeno na desničarskega politika Papanirea, pravi, da kmetje »zapuščajo svoje vasi, izpostavljene nasilju«, in bežijo iz mesta, kjer je vendar malo več varnosti.

Bivši minister Dassonides je naslovil na britanskega opazovalca pri glasovanju, kapetana Francisja Noela Barkerja, pritožbo, v kateri izjavlja, da republikanci niso imeli možnosti, da bi v macedonskih vaseh vodili volivno kampanjo. Udeleženci republikanskih shodov so bili izpostavljeni hudim nevarnostim.

Centralni komite kom. stranke Grčije pa je izročil notranjemu ministrstvu, vojaškemu oblastem, sodni upravi in inozemskim opazovalcem protest proti volivnim goljufijam. V nekaterih volivnih uradih je bila s tem, da so objavili tri volivne imenike, dana možnost trikratnega glasovanja.

Zanimiva so izvajanja moskovskega radijskega komentatorja Vladimirja Limeckega k grškim volitvam. Limeck je izjavil, »da se ljudsko glasovanje v Grčiji izvaja v težki politični krizi, ki obremenjuje Grčijo in je zaradi prisotnosti tujih čet v deželi le še večja. Trenutna grška vlada vodi politiko najtemnejše reakcije, ki je pravo roganje ljudski volji. Vlada je storila vse, da se izmaliči ljudska volja. Ne odgovorna politika grške vlade je v posmeh vsem ciljem, za katere so se borili i. zmagali zavezniški narodi. Zaradi te politike Balkan spet enkrat ogroža mednarodni mir.«

SESTANEK DR. GRUBER—
VIŠINSKI

Po sestanku dr. Gruberja z namestnikom sovjetskega zunanjega ministra Višinskim, ki je trajal dve uri, ni bilo objavljeno nobeno uradno obvestilo. V razgovoru, ki se ni dotikal vprašanja Južne Tirolske in je imel zgolj informativni značaj, sta Višinski in dr. Gruber razpravljala predvsem o pogojih za državno pogodbo z Avstrijo, katere je omenil zunanji minister Molotov na zadnjem zasedanju zunanjih ministrov v Parizu pred šestimi tedni. Ti so v glavnem: odstranitev nacistov iz uprave in gospodarstva, odstranitev vseh ostankov nemške zakonodaje, demokratizacija, vprašanje premeščenih oseb in problem nemške imovine v Avstriji.

VOLITVE V SOVJETSKI CONI
NEMČIJE

V sovjetski zasedbeni coni Nemčije so bile zadnje nedeljo prve volitve po zlomu rajha. Volili so tudi bivši člani NSDAP, niso pa smeli biti voljeni. Poleg Enotne socialistične stranke sta imenovali kandidate tudi Krščansko demokratska unija in Liberalna stranka. Volitve so bile v ruski coni Berlina in v Saksonski. V Saksonski je dobila Enotna socialistična stranka absolutno večino in je tudi najmočnejša stranka v Dresdenu, Chemnitzu, Leipzigu in v vseh drugih večjih mestih.

Rihodnjo nedeljo bodo volitve v Turingiji, 15. t. m. pa bodo volili v Brandenburgju in Mecklenburgju.

JUGOSLAVIJA ZAHTEVA
SVOJE LADJE

Jugoslovanski zastopnik pri organizaciji združenih narodov je naslovil na generalnega tajnika Združenih narodov pismo, v katerem zahteva, da pride na dnevni red prihodnje seje gospodarskega in socialnega sveta vprašanje povrnitve jugoslovanskih podonavskih ladij, ki jih zadržuje ameriška vojaška oblast v svoji zasedbeni coni Nemčije in Avstriji. Poleg 170 jugoslovanskih ladij je tam še 530 drugih ladij, ki so bile prej avstrijske, madžarske, romunske in bolgarske last.

Kakor poroča Tanjug iz Beograda, je ameriška vojaška policija v Pássauu 24. avgusta zaprla šefa zastopstva Jugoslov. podonavske plovbe Antonovića, kapetana Alfierovića in strojnika Stojkovića. Istočasno je policija za pečatila prostore jugoslovanskega zastopstva. Pri tej priložnosti piše beograjska »Politika«: »Ne razumemo, po kakšnem mednarodnem pravu spravljajo vrnitev jugoslovanskih ladij v zvezo s splošnim vprašanjem podonavske plovbe. Vse moralne postavbe in zavezniške obveznosti silijo Združene države Amerike, da te ladje prepustijo in predajo jugoslovanskim narodom.«

VOJNA V INDONEZIJ

Število ubitih Indonezijcev se je povečalo v zadnjih dveh tednih na najmanj 800. Izgube Holancev znašajo v istem času 5 padlih in manjše število ranjenih. Holanci napadajo v bojih pri Surabaji z oklopnimi oddelki, artilerijo, zrakoplovi in mornariško pešadijo.

Po poročilih TASS-a se v Holandiji množijo protestna zborovanja proti odpošiljanju holandskih čet v Indonezijo. Tako je demonstriralo nad 2000 vojakov in civilistov z gesli: »Svoboda Indoneziji« in »Nočemo v Indonezijo!« Različne ženske organizacije pišejo v odprtem pismu: »Ne moremo verovati, da bi bila Holandija, ki se je pet let borila za svobodo proti nemškemu osvajalcem, voljna, da tlači indonezijsko ljudstvo in ga ovira v njegovi osvobodilni borbi.« Komunistična partija v Amsterdamu je sklenila na masovnem zborovanju resolucijo, v kateri zahteva, da se takoj preneha nadaljnje prevažanje holandskih čet v Indonezijo in da se prizna svobodna indonezijska republika.

V tej zvezi je zanimiva novica, ki jo prinaša časopis »Vaarheit«: »Iz zanesljivih virov smo izvedeli, da bodo holandske oblasti v septembru pošiljale

novе čete preko Bremena in Hamburga v Indonezijo. Oblasti so sklenile, da pošiljajo čete preko nemških luk, ker se bojijo, da bi v holandskih pristaniščih ne izbruhnile stavke.«

POLJSKA ZAVRNILA AMERIŠKO
NOTO

Poljsko poslaništvo v Washingtonu je objavilo izjavo o noti, ki jo je ameriška vlada izročila poljski vladi z ozirom na predstoječe poljske volitve.

Izjava pravi: »Nota, ki jo je predal zadnji teden ameriški poslanik poljskemu zunanjemu ministrstvu v Varšavi, je poljsko vlado presenetila. Poljska vlada smatra noto kot kršitev suverenih pravic Poljske in kot vmešavanje v njene notranje zadeve. Poizkus, da bi se v noti izražalo mnenje o bodočem volivnem zakonu, se nikakor ne strinja s pogodbami v Jalti in Potsdamu in ga ni mogoče spraviti v sklad s pravicami suverene države. Izjava pravi, da ameriška nota nima samo namena, da bi bili pri volitvah navzoči inozemski opazovalci, temveč da je to jasno vmešavanje v notranjo strankarsko politiko Poljske in v poljsko politično življenje. Nota pomeni odprto diplomatsko podporo tistih strank, ki se ne strinjajo z mnenjem in s sklepi, ki jih je sklenila koalicijska vlada.«

JUGOSLOVANSKA NOTA
AMERIŠKI VLADI

Jugoslovanska vlada je objavila v ponedeljek noto, v kateri zahteva od zunanjega ministrstva Združenih držav preiskavo zaradi ponovnih pletov ameriških letal preko jugoslovanskega ozemlja. Nota ugotavlja, da je od 23. do 27. avgusta preletelo namerno in ne da bi jih vremenske razmere prisilile k temu 32 ameriških letal, večina bombniki in bojna letala. Maršal Tito je ukazal, naj ne streljajo na letala, vendar pa jugoslovanska vlada ne bo dalje trpela »namerne in brezbrižne kršitve jugoslovanskega zračnega prostora, zlasti pa ne preletavanja vojaških letal.«

AMERIKANSKO LJUDSTVO ZA
PRIJATELJSTVO S SOVJETSKO
ZVEZO

Ameriška poročevalska služba poroča:

»Bivši šef ameriškega urada za vojno produkcijo Donald Nelson je napisal osebno pismo na Stalina, v katerem izraža željo, naj bi se odnosi med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo utrdili in razširili. Nelson je že med vojno obiskal Stalina. V svojem pismu se poteguje tudi za poglabitev trgovskih odnosov med obema deželama.«

Nelson poudarja, da je težko razumeti kritično presojanje Sovjetske zveze, kakor se pojavlja v današnjem ameriškem tisku in radiu. Toda tisk ne izraža vselej pravega mnenja prebivalstva. Lahko mi verjamete, pravi Nelson, da velika večina ameriškega ljudstva goji prijateljska čustva nasproti Sovjetski zvezi.«

INDIJSKI MUSLIMANI RAZOBE-
SILI ČRNE ZASTAVE

Glavni tajnik vseindijske muslimanske lige je zapovedal vsem muslimanom Indije, da v ponedeljek, ko je prvič zasedala nova indijska vlada, razobesijo na svojih hišah in delavnicah črne zastave in s tem pokažejo tiho preziranje mohamedanskega ljudstva nad tem, da je hindovski kongres s svojimi privrženci prevzel oblast. Predsednik muslimanske lige Jinnah je obdolžil britansko vlado, da je izročila državno oblast v roke »fašističnega in kastno zavednega« hinduskega kongresa in opozoril vse muslimane, naj bodo pripravljeni. Prišlo je tudi do hudih spopadov, pri čemer je bilo 5. oseb ubitih in nad 200 ranjenih. V Bombaju sta morali dvakrat nastopiti dve britanski vojaški edinici medtem ko je bil v nekaterih krajih, kakor v Golpithu in Bhendibazaru, ukinjen celenoten promet. Predsednik važnega mesta Dacca, ki leži 75 km severovzhodno od Kalkute, je poslal bengalskemu guvernerju brzojavko, v kateri pravi, da je položaj v mestu nadvse resen in da se nemiri širijo na podeželje.

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Parada dela v Ajdovščini

V nedeljo 25. avgusta je Ajdovščina praznovala svoj praznik dela. Ljudstvo iz vse cone B se je zbralo, da tu pokaže, kaj zmore slovenski narod, ki je trdno odločen živeti. Tudi prebivalci iz vseh predelov Slovenije so prihitali v malo primorsko mesto. Prednjačila je mladina, ki je tudi v pesmi izražala hotenje malega naroda, hotenje po samostojnosti, po uspehih, pripravljenosti na borbo in zahtevo po življenju.

Bistvo teh manifestacij je bilo isto kakor v letih osvobodilne borbe, isto kakor v desetletjih borbe proti fašizmu, isto kakor v stoletnih bojih za narodnostni obstoj. Preveč je narod preživel, da bi ne znal ceniti svoje svobode. To ljudstvo že stoletja prenaša posledice imperialističnega ropanja italijanske in prej tudi nemške gospode. Njegove gozdove so oropali beneški mogotci. Njihovi potomci so rekrutirali slovenske sinove ter jih v svojem zavojevalnem pohlepu pošiljali v boj proti samostojnosti Abesinije in Spanije. Slovenska dežela jim je bila zbirališče za fašistični vojni pohod v Evropo. Po zahtevah istih spletkarjev naj bi služila tudi v bodoče kot odskočna deska proti slovanskim narodom.

S svojo manifestacijo je hotelo ljudstvo jasno in nedvoumno dokazati svoje stališče. Na eni strani je bila parada dela, na drugi pa zahteva po priključitvi k Titovi Jugoslaviji, ki si jo bral na vseh obnovljenih hišah in tudi na stenah požganih domov, kjer so bili napisani: »Tu smo Slovenci«, »Zahtevamo priključitev k Titovi Jugoslaviji« itd.

Sobota je bila posvečena fizikalnim tekmam in kulturnim prireditvam. Nastopili so tekmovalci v petaroboju, kolesarske tekme itd. Zvečer je bil na Titovem trgu koncert pevskega zbora JA »Srečko Kosovel«.

V nedeljo zjutraj se je pričel razvijati veličasten sprevod pod geslom »Parada dela«. Ogromna Titova slika je bila na čelu spreveda. Sledile so

sindikalne zastave, godbe, mladina in morje slovenskih in italijanskih zastav. Nosili so slike Stalina in Karla. Za njimi so šli garibaldinci, pevci »Srečka Kosovela«, nato pa Jugoslovanska armada z vsemi svojimi rodovi, telovadci, smučarji itd. Simboličnemu delu povorke je sledila parada dela s prikazom industrije, kmetijstva, gozdarstva, trgovine in prometa. Najbolj se je izkazala lesna industrija iz Ilirske Bistrice ter rudarji iz Idrije. Samo rudarji so dali za obnovo 3 milijone 700.000 lir ali povprečno vsak rudar 13,04 odstotka svojega zaslužka. Bogato je bila zastopana proizvodnja vina, sadja in lesa. Z navdušenim ploskanjem je ljudstvo sprejelo mladinske delovne brigade Brčko—Banoviči, ki so nosile krampe in lopate. Po sprevedu je bilo veliko slavnostno zborovanje, kjer so govorili zastopniki Slovencev in Italijanov ter zastopniki JA.

Računajo, da je bilo to nedeljo v Ajdovščini nad sto tisoč ljudi. Od tega se jih je nad 60.000 udeležilo popoldanskih prireditev. Toliko ljudi Ajdovščina še ni videla.

Pred tem praznikom je bilo v vsej coni B trimesečno tekmovanje, ki je rodilo velike uspehe. V tem času je bilo v coni B obnovljenih 1492 poslopij, od teh je bilo 383 docela porušanih, hudo poškodovanih pa 1189. Poleg prostovoljnega dela za obnovo je ljudstvo prispevalo še 12.994.399 lir. Iz 27.112.596 lir obnovitvenega kredita so z delom ustvarili 268.600.513 lir vrednosti. To se pravi, da so iz ene lire ustvarili z delom 9 lir. Največje uspehe so dosegli okrajji Idrije, Ilirska Bistrica, Vipava in Tolmin.

V mraku so reke ljudi odhajale v vse smeri. Na stotine in stotine raznih motornih vozil, na tisoče in tisoče koles in voz je odvažalo slovenske in italijanske skupine, ki so iz vseh predelov osvobojene in še neosvobojene dežele prihitali v prijazno slovensko mešče, da dajo duška svojim čustvom in vsemu svetu postavijo svoje pravične zahteve.

Obsodba vojnih zločincev in narodnih
izdajalcev z Leonom Rupnikom na čelu

Dne 30. avgusta je v Ljubljani izreklo vojaško sodišče sodbo nad narodnimi izdajalci in vojnimi zločinci Rupnikom, Rösenerjem, škofom Rožmanom, Krekom, Vizjakom in Hacinom. Obtoženi so bili po zakonu o kaznivih dejanjih proti ljudstvu in državi, sodba je bila izrečena v imenu naroda. Leon Rupnik je obsojen na smrt z ustrelitvijo, trajno izgubo političnih in državljskih pravic. Ervin Rösener je obsojen na smrt na vešalih, dr. Gregorij Rožman na odvzem svobode s prisilnim delom na 18 let, izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 let po prestani kazni, dr. Krek Miha na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo 15 let, izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 let po prestani kazni; Vizjak Milko na odvzem svobode s prisilnim delom

za dobo 20 let, izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 let po prestani kazni, in dr. Hacin Lovro na smrt z obešenjem in trajno izgubo političnih in državljskih pravic, vsi pa na zaplenbo imovine. Številno občinstvo je z burnim ploskanjem pozdravilo pravdorek.

Vsi obsojenci razen Vizjaka so vložili priziv na Vrhovno vojaško sodišče FLRJ, za odsotna dr. Rožmana in dr. Kreka sta vložila priziv zagovornika. Obsojeni Vizjak je obljubil sodišču, da se bo potrudil postati dober državljani nove Jugoslavije. Na smrt obsojena Rupnik in Rösener sta istočasno prosila za pomilostitev pri Prezidiu Ljudske skupščine FLRJ. Obsojeni Hacin ni vložil prošnje za pomilostitev.

Mladinske brigade v Ljubljani

Dne 28. avgusta so prišle s posebnim vlakom v Ljubljano albanska, madžarska, poljska in mladinska delovna brigada jugoslovanskih izseljencev v Franciji, ki so delale na mladinski progi Brčko—Banoviči. Bilo je okoli 400 mladincev in mladink, in to 114 Albancev, 110 Poljakov, 60 Madžarov in 119 jugoslovanskih izseljencev v Franciji. Ko je prispel na postajo vlak, s katerega so se vile albanska, madžarska, poljska in francoska zastava, je zaigrala godba partizanske koračnice. Pred tribuno se je zbralo več ko 5000 ljudi. Prišla je tudi mladinska delovna brigada »Vera Slančeva«, ki dela na cesti Ljubljana—Ježica. V imenu vlade je mladince pozdravil minister za gradnjo Miha Kambič, v imenu Mestnega ljudskega odbora Franc Albrecht in v imenu Glavnega odbora Ljudske mladine Slovenije Bojan Rus. Vsi govorniki so izrazili glo-

boko radost, da lahko v svoji sredi pozdravijo mladino bratskih narodov. Albanije in Poljske, napredno mladino Madžarske in mladino jugoslovanskih izseljencev v Franciji. Nato so spregovorili zahvalne besede komandanti brigad. Izrazili so globoko radost in srečo, da so lahko prišli v novo Jugoslavijo graditi mladinsko proggo. Komandanti brigad so govorili o globokih vtisih, ki so jih dobili v coni B Julijske krajine. Poudarili so, da so na svoje oči videli, da je volja naroda Julijske krajine, da pripada k Titovi Jugoslaviji. Te želje ni izrazilo samo prebivalstvo cone B, temveč tudi delavci iz cone A, ki so na oddihu v coni B. Govorniki so neoprenehoma prikinjali z vzkliki maršalu Titu in ostalim voditeljem demokratičnih narodov. Brigade so se zadržale v Ljubljani en dan. Nato so nadaljevale pot v domovino.

Razprava proti vojnim zločincem v Ljubljani

Narodni izdajalci so že od vsega početka okupacije sodelovali s sovražnikom in organizirali izdajalsko borbo proti narodnoosvobodilnemu gibanju.

Prvi dan razprave je prebral zastopnik vojaškega tožila JA kapetan Marjan Vivoda obtožnico proti obtoženim vojnim zločincem Leonu Rupniku, Ervinu Rösenerju, dr. Gregoriju Rožmanu, dr. Mihi Kreku, Milku Vizjaku in dr. Lovru Hacinu.

Za razpravo proti slovenskim kvizlingom je vladalo po vsej Sloveniji izredno zanimanje. Razpravna dvorana na Taboru je bila zasedena do zadnjega kotička. Iz vseh krajev Slovenije je prihitelo ljudstvo, da izpriča o vseh zločinih, ki so jih zagrešili nad njim ti izdajalci. Ljudstvo v Ljubljani, v vseh mestih, trgih in vaseh se je zbiralo pred radijskimi aparati in zasledovalo potek razprave. Razpravi so prisostvovali tudi številni inozemski novinarji.

V naslednjem prinašamo odlomke iz obtožnice:

Leo Rupnik

General bivše jugoslovanske vojske organizira v Ljubljani okupacijski civilni aparat

Po prihodu v Ljubljano je Leon Rupnik pričel takoj sodelovati z italijanskimi civilnimi in vojaškimi oblastmi, s komandantom XI. Corpo d'Armata generalom Robottijem, generalom Orlandom, »Visokim komisarjem« Graziolijem in drugimi. Dne 3. junija 1942 je sprejel mesto ljubljanskega župana in po okupatorjevih navodilih organiziral v Ljubljani okupacijski civilni aparat, preko katerega je izvrševal okupacijske ukrepe in odredbe italijanskega fašističnega zasužnjevalca. V ta namen je kot župan mesta Ljubljane vohunil za okupatorja, uvajal v urade italijanski jezik, propagiral fašističnega duha itd.

Spomladi leta 1942 so domači okupatorjevi sodelavci na čelu s soobtoženim Rožmanom, kaplanom Križmanom, advokatom dr. Šmajdom, industrijcem Avsenekom, advokatom dr. Marjanom Zajcem in drugimi ustanovili z okupatorjevimi soglasjem »Odbor vaških straž«, ki je bil organizator edinic Bele garde. Ta odbor, ki je zasedal v škofijskem dvorcu v Ljubljani, je pošiljal k obtoženemu Rupniku svojega člana dr. Zajca in je obtoženi Rupnik odbor podprl z navodili in nasveti.

Da bi zboljšal in utrdil kvizlinške formacije MVAC, je obtoženi Rupnik takoj, ko je postal župan mesta Ljubljane, predložil generalu Robottiju obširen pismeni »Načrt za uničenje partizanske aktivnosti« s predlogom, naj okupator ojači svoje vojaške posadke po deželi, uvede s pomočjo duhovnikov in županov široko vohunsko mrežo in postavi oddelke MVAC pod svoje neposredno poveljstvo, da bi tako čim uspešneje lahko vodil borbo in izvajal svoje osvajalske namene proti našemu narodu.

Takoj po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 se je obtoženi Rupnik javil v službo nemškega okupatorja, ki ga je postavil za »šefa pokrajinske uprave Ljubljanske pokrajine«. V »Ljubljanski pokrajini« je reorganiziral civilno upravo in policijo ter preko njih z nacističnimi in terorističnimi metodami izvajal okupatorjeve ukaze. Pri tem je bivil belogardistični propagandni in obveščevalni center »Odbora vaških straž«, tako zvani »U-7«, vključil v sestavo »Pokrajinske uprave« z nazivom »Informativni urad«. V okviru »Informativnega urada« je bila ob sodelovanju kaplana Glavca osnovana posebna tajna obveščevalna služba »TOS«, ki je z mrežo špijonov vohunila med prebivalstvom. Zbrani podatki so kot najzaupnejša poročila izhajali v biltenu »Vesti«, ki so bili dostavljani v uporabo Hacinovi policiji, Rösenerjevemu štabu, domobrancem, soobtoženemu Rožmanu in Gestapu. Kot šef »Pokrajinske uprave« je v

septembru 1943 imenoval za šefa policije soobtoženega Hacinu in po njem organiziral tako zvano »politično policijo« in kasneje »specialni vod« te policije. Vsi oddelki policije so bili pod nadzorstvom soobtoženega Rösenerja in zveznega vodje Gestapa, Dusehe. Tako je ta gestapovska policija s slovenskimi izdajalci v sestavi »Pokrajinske uprave«, katere šef je bil obtoženi Rupnik, izvajala teroristične metode v Ljubljani in na podeželju ter pri tem kot podaljšana roka Gestapa izvršila tisoče najtežjih krvavih zločinov nad našim narodom.

Po razgovorih in pooblastilih, ki jih je dobil od »Vrhovnega komisarja« Rainerja, podprt po domačih kolaboracionistih, je 23. septembra 1943 obtoženi Rupnik ustanovil vojaško for-

nje talcev in podpisoval razglase o usmrčitvah. Talci so padali po vsej Sloveniji, zlasti v Begunjah, Celju, Mariboru, Dragi, Frankolovem in drugod. Število žrtev sega v tisoče. — Za iztrebljenje slovenskega naroda se je posluževal množičnih aretacij in odgonov v koncentracijska in delovna taborišča v Nemčiji. Nadaljnje teroristično sredstvo je bilo rušenje in uničevanje strnjenih naselij ali objektov.

Obtoženi Rösener je proti mednarodnemu vojnemu pravu odredil, da se ujeti borci NOV in POJ ubijajo, rušijo in uničujejo bolnišnice, ubijajo ranjenci, ukazoval bombardiranje odprtih naselij in izvrševanje nešteti zločinov nad civilnim prebivalstvom. Na zločinski način je vodil borbo zoper zavezniško zračno silo s tem, da je

Ljubljana« dosežajo prav nasproten učinek;

f) da je obdržal slovensko osebje v vsej državni administraciji, zlasti pri policiji, pošti in telefonu in na železnicah, ki ga je treba odstraniti.

Te predloge je odnesel po nalogu obtoženega Rožmana specialni duhovniški kurir 11. marca 1942 v Rim h kardinalu Maglione Vincenzu. Posledica tega pisma so bile 1942. marčne blokade v Ljubljani, internacije bivših jugoslovanskih oficirjev v Gonarsu, uvedba posebnih osebnih izkaznic, odvzemi radijskih aparatov in odpuščanje ter interniranje zavednih službencev pri železnici, pošti in drugih javnih ustanovah.

Obtoženi Rožman je v škofijskem dvorcu predsedoval sestankom tako zvanega »Odbora vaških straž«, kjer so delovali dr. Šmajd, Avsenek, Remec, kaplan Križman, dr. Zajc, Žitnik Rudolf in drugi, ki so preko protijudskega dela katoliške duhovščine organizirali, vzpostavljali in podpirali vaške straže na terenu.

Že poleti 1942 so nastopale prve oborožene izdajalske formacije, ki so dobile od svojega gospodarja — okupatorja naziv »Milizia volontaria anticomunista« (MVAC). Prva četa je bila ustanovljena pri Sv. Joštu nad Vrhniko na pobudo župnika Geohelija. Oboroženi oddelki Bele garde so odkrito sodelovali z Italijani ter izvrševali teror nad mirnim slovenskim prebivalstvom. Sodelovali so pri interniranju slovenskega ljudstva, pri streljanju talcev, umorih, pokoljih, požigih in ropanjih.

Obtoženi Rožman je dajal pomoč fašističnemu akademskemu društvu »Straža v viharju«, čigar člani so sodelovali pri preganjanju zavednih Slovencev. Za okrepitev okupatorjeve policije so z italijansko in obtoženčvo podporo ustanovili posebno policijo MVAC v Ljubljani. Ti izdajalci so imeli lastne zapore, v katerih so mučili ljudi, jih pretepali in izvajali iz njih podatke o pripadnikih narodno osvobodilnega gibanja. Vse to se je godilo z vednostjo in podporo obtoženega Rožmana in njegovih najozžjih sodelavcev.

Rožman je pokazal Slovincem, da popolnoma soglaša z nacistično politiko.

S Hacinovim policijskim aparatom in z nemškim Gestapom je bil v stalnih stikih. Od spomladi 1944 je vzdrževal ozke stike z gestapovskim mehanikom Harzlom na Bledu, ki je bil neposredno podrejen gestapovski policiji v Berlinu in s katerim je imel več sestankov.

Dne 20. aprila 1944 in 30. januarja 1945 je obtoženi Rožman sodeloval z obtoženim Rösenerjem in Rupnikom in drugimi nacističnimi krvniki pri prisegi domobrancev, da pokaže Slovincem, kakor je zatrdjeval, da popolnoma soglaša z nacistično politiko. Na ta način je obtoženi Rožman kot inspirator in pobudnik odgovoren za udeležbo Slovenskega domobranstva v borbi na strani okupatorja proti lastnemu narodu, za neštete vojne zločine, ki jih je domobranstvo izvršilo nad ljudstvom.

Dr. Miha Krek

je slabil odbor in razbijal enotnost naroda v njegovi osvobodilni borbi.

Medtem ko je obtoženi Krek na eni strani podpiral izdajalca Dražo Mihajloviča in njegove četnike, je bil na drugi strani v stalnih stikih s kolaboracionistično kliko v Sloveniji, zlasti z dr. Markom Natlačenom, Ivanom Avsenekom, Milošem Staretom in z drugimi, od katerih je s pomočjo škofijskih zvez in Vatikana redno dobival poročila o delovanju te klike v domovini. Podpiral je tiste, ki so v okviru »Slovenske zaveze« in »Odbora vaških straž« pod vodstvom in pokroviteljstvom soobtoženega Rožmana or-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Rupnik, Rožman in Rösener ob priliki prve domobranske parade v Ljubljani pred nunsko cerkvijo januarja 1945

macijo »Slovenische Landeswehr« — »Slovensko domobranstvo«. »Slovensko domobranstvo« je z okupatorjem pomagalo zatirati narodno osvobodilno gibanje, izvajalo brezprimeren teror nad ljudskimi množicami, izvršilo na tisoče najbolj krvavih zločinov in ščitilo važne objekte, ki so služili okupatorju za nadaljevanje vojne proti zavezniškim armadam.

Po soobtožencu Rösenerju je bil obtoženi Rupnik 24. septembra 1944 postavljen za »generalnega inspektorja« vsega domobranstva. V tej funkciji je zlasti skrbel za pomnožitev te okupatorske formacije. Dne 3. maja 1945 je postal »vrhovni poveljnik slovenskega domobranstva«. Skupno s soobtoženim Rösenerjem je izdal proglas o mobilizaciji vseh sil v domobranstvu, da bi čim bolj zaščitil okupatorjev umik pred zmagovito Jugoslovansko armado.

V istem razdobju je obtoženi Rupnik skupno s soobtoženim Rösenerjem in Gestapom podpiral tudi Mihajlovičeve četnike. Svojo materialno pomoč je nakazoval vodstvu tako zvanega »Dolenjskega četniškega odreda«, znanemu črnoroku Janezu Marnu Črtomiru in kuratu Petru Križaju.

SS general Rösener

Obtoženi Rösener je izvajal preselejevanje zavednih Slovencev iz njihovih domov. Okoli 30.000 Slovencev je bilo odgnanih v Srbijo in Hrvaško, ob Sotli in Savi je bilo v strnjenem pasu razlaščenih in izseljenih okrog 60 tisoč kmečkih prebivalcev, ki so jih odgnali v notranjost rajha na suženjsko delo. Odredil je množično strelja-

zapovedoval ubijanje zavezniških pilotov, ki so se v sili spustili na ozemlje Slovenije.

Obtoženi Rösener je oktobra 1943 po Rainerjevem nasvetu in na pobudo in prizadevanje soobtoženega Rupnika in drugih domačih izdajalcev odredil ustanovitev »Slovenskega domobranstva« in ga vključil v sestavo svojega korpusa.

Dr. Gregor Rožman

se je takoj po okupaciji postavil odkrito v službo okupatorja

Stavil je predloge, ki naj bi omogočili italijanskemu okupatorju, da bi naglo vzpostavil red in mir v tako zvanem »Ljubljanski pokrajini« ter zadušil osvobodilno gibanje. Ti predlogi so bili formulirani v obliki napak, ki naj bi jih zagrešil okupator s tem:

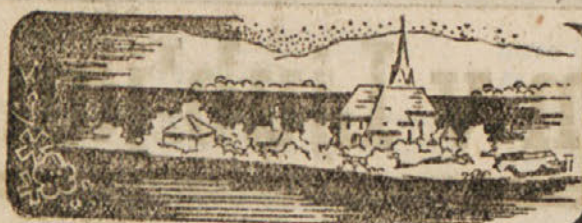
a) da je dovolil bivanje v Ljubljani množici bivših oficirjev jugoslovanske vojske, ki nimajo prav nobenega razloga bivati tu in ki bi lahko služili za vodilne oficirje upornikom;

b) da je dovolil vstop v »Ljubljansko pokrajino« množici beguncev iz okupirane nemške Slovenije in jim dovolil bivati na tem teritoriju;

c) da ni uvedel kontrolne izkaznice, tkzv. »carta di residenza«;

d) da je pustil radijske aparate v rokah zasebnikov z utemeljitvijo, da se po radiu širijo najrazličnejše vesti, ki krepijo odporiškega duha in ki širijo narodno osvobodilno gibanje ter razna navodila in propagandne vesti;

e) da je premalo italijanske propagande in da letaki »Antiboljševiška

Po naši zemlji

OBIRSKO PRI ŽELEZNI KAPLI

Da ne boste mislili, da nas je plaz odnesel, se moramo tudi z Obirskane enkrat oglasiti. O, ne, nas Obirčane ni mogoče kar tako meni nič tebi nič odnesti. Nas niso mogli zadnja leta pokončati, kaj šele sedaj, ko že več ko eno leto ne poka okoli nas in smo se začeli že bolj trdno postavljati na noge.

Torej naš list »Vestnik« je zelo priljubljen gost po naših domovih.

Sicer nismo bogve kako svetovno znani, vendar je naša tudi v našo vas pot fašistična zver in izrgala iz naše srede marsikatero zavednega Slovence, ki je postal žrtev njenega nasitnega žrela. Zadnja leta so našo vas obiskale vse mogoče nadloge. Leta 1942 so odgnali v zapor tov. Zupanca Miho in ga kmalu nato ustrelili. Potem se je začelo izseljevanje. V kratkem času so izselili štiri zavedne slovenske družine in župnika, skupaj 14 oseb, od katerih se je vrnilo 10, drugi so postali žrtve fašizma. Tudi pozneje so še poiskali tu pa tam koga, ki se jim je zdel nevaren. Tedaj se je začelo naše ljudstvo zbujati. Može in fantje so prišli za orožje in stopili v vrste partizanov, ki so se takrat že pojavljali po naših hribih, dobro se zavedajoč, da se tam borijo za dom, za ves slovenski narod. Vedeli so, da samo tam morejo maščevati svoje pomorne drage. Lahko smo ponosni, da je dala naša majhna vas 24 partizanov, od teh je dalo sedem za nas vse, kar so imeli — svoje življenje.

In danes? Ali naj spimo in počivamo?

Može — gospodarji! Zdravite se! Če boste spali naprej, vas bodo zopet podjarmili in vam bo tekkel pot po čelu za tujca. In tiste žene — gospodinjice, ki ste gledale partizane kot svoje sinove, jim stregle in pomagale, kjer ste mogle. Tedaj je bilo za vas to delo tveganje življenja. In sedaj? Boste pustile, da bo vaš prejšnji trud zaman? Na noge, mladina! Tvoja je bodočnost. Pokaži, da si še tista kot prej, ki si opravljala poti namesto kurirjev, zbirala gradivo in na vseh koncih in krajih kazala junško svoje mišljenje, čeprav si vedela, da se je skrival za vsakim grmom, in ogrom fašist. Pokaži tudi sedaj svojo moč v korist naroda. Mladina Jugoslavije pa naj ti bo za zgled!

Urška.

DOBRLA VAS

Iz osrčja Podjune, iz Dobrle vasi, se oglašamo slovenski mladinci in mladinke, da povemo nekaj o našem sedanjem delu. Mladina se je po dokončanem zlomu nacizma zavedala, da borba za svobodo še ni končana. Z borbenim poletom smo pričeli delati. Bilo je naporno delo, preden smo preorali ledino; danes pa lahko rečemo, da naš trud ni bil zaman. Ustanovili smo občinski odbor in nato krajevne odbore. Naposled smo ustanovili prosvetno društvo, kjer je mladina prevzela večji del nalog. Z veliko vnamo in zanimanjem smo se posvetili kulturnemu delu. Po dolgem boju smo si zopet priborili naš »Narodni dom«, ki je bil in je zopet naša last. Toda ko smo po dolgem času spet prestopili prag našega narodnega svetišča, smo živo občutili pomen Gregorčičevih besed: »Naš sveti dom bil strt je v prah, vsi kamni razmetani.« Bil je ves izropan, oder pa je bil porušen. Našli smo prazno knjižnico. Tako bo še mnogo dela. Toda, saj ne iščemo dobička in se ne oziramo na to, kar drugi mislijo ali govorijo o nas, ko nas ne meje. Naša pot je jasna. Zavedamo se, da delamo za splošno korist našega naroda na Koroškem. Naša največja naloga je, da prinesemo in utrdimo v sleherni slovenski hiši pristnega slovenskega duha, da bi se zdramil poslednji in najskromnejši Slovenec, se otrešal omahljivosti in bi se tako ločila pšenica od oblevela. Vsi koroški Slovenci bi morali spoznati resničnost prego-

vora: »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.«

Ker je v rokah mladine, da zgradi in zagotovi narodu bodočnost, se zavedamo, da smo dolžni biti čuječi in neumorno delavni. Pod geslom »enaka pravica za vse« se borimo za to, da ne bomo več zapostavljeni in da bo vsakemu, tudi najpreprostejšemu rojaku dana možnost izobrazbe. Če živimo v demokratični državi, potem pri nas ne sme biti prostora za vsenemško miselnost, ki zastruplja zaupanje med narodi.

V naši organizaciji zelo pogrešamo pevski zbor. Nimamo pevovodje, pevec pa bi bilo pri nas dovolj. Radi bi se glasbeno izobrazili. V naših slovenskih pesmih je toliko lepote in zato ne slovi zaman po svetu. Upamo, da bomo prihodnjik lahko že kaj več povedali o našem mladinskem pevskem zboru.

Božič Andrej.

Naša mladina hoče pomagati pri gradnji mladinske proge Brčko - Banoviči

Obveščevalna služba Osvobodilne fronte poroča:

Mladina Slovenske Koroške se pripravlja na pot v Jugoslavijo, da pomaga pri gradnji »mladinske proge Brčko-Banoviči«. Nad 100 mladincev se je že prijavilo. Mladina Slovenske Koroške hoče pomagati pri gradnji, ker se čuti kot del jugoslovanskih narodov in se je tudi za časa težke borbe borila v vrstah osvobodilne vojske maršala Tita. S tem hoče dokazati svojo solidarnost z demokratično mladino Jugoslavije in vsega naprednega sveta.

Pri britanskih oblasteh v Celovcu so že vložene potrebne prošnje za potno dovoljenje v Jugoslavijo.

BOROVLE

Hudourje je v začetku avgusta močno prizadelo občine Bistrica v Rožu, Svetna vas, Slovenski Plajberk, Sele in deloma tudi mestno občino Borovlje. Posebno občutno škodo je povzročila nevihta pri zavednem antifašističnem Slovencu Jožetu Ibovniku, p. d. Cencu v Podgori. Hudournik, ki je pridrvel z Zingarice, mu je preplaval in zasul stanovanjsko hišo. Pesek in kamne je zasulo sobe in pohištvo.

Takoj naslednji dan so šli na pomoč prizadetemu tovarišu posamezni člani OF in tudi avstrijski antifašisti. V teku petka pa je organiziral okrajni odbor OF za soboto in nedeljo (to je 3. in 4. avgusta) prostovoljno organizirano delo mladine in moških članov OF iz Borovelj, Podljubelj, Kožentavre, Lipelj, Kaplje in Trnjev. Enako akcijo je organizirala med svojimi člani tudi KPOe.

Skupno delo se je popolnoma obneslo. Že v soboto dopoldne je bilo na delu 10 do 11 ljudi, popoldne pa se je število še povečalo, ker so nam prišli pomagat tudi tovarniški delavci. V nedeljo je bilo na delu okoli 40 članov OF in avstrijskih antifašistov. Kmetje so stavili na razpolago tudi vprežne vozove za odvoz kamnja in peska.

V skupnem, vztrajnem delu so pokazali Slovenci svojo enotnost z avstrijskimi antifašisti, vsi skupaj pa svojo solidarnost s prizadetim tovarišem.

BILČOVŠ

1. avgusta tega leta je bil za naš kraj in okolico žalosten dan. Sredi popoldneva se je vsula strašna nevihta. Ko je opravil vihar svoje delo, je sledila toča, ki je ugonobila vse poljske pridelke, ki so bili še na prostem. Uničen je oves, ječmen, koruza, pesa, fižol, zelje, ajda in v višje ležečih krajih tudi pšenica.

Našim čebelarjem je dajala zadnje upe ajda, ki naj bi nudila čebelarjem toliko paše, da bi se mogle preživeti čez

zimo. Tudi ta up je šel po vodi in če ne bodo dodelili v kratkem potrebnih količin sladkorja, bodo čebele poginile še pred zimo. Kakšna škoda bi bila to za naše gospodarstvo, se vidi že iz tega, da smo našli letos 1. avgusta pri nas 482 panjev.

V nedeljo 4. avgusta tega leta se je zbralo članstvo našega prosvetnega društva na svoj občni zbor. Lepo število starih in mladih članov si je postavila na tem občnem zboru smernice za bodoče delo. Občni zbor je soglasno potrdil predlagano obnovljena pravila. Prepričani smo, da se bodo uspehi društvenega delovanja kmalu pokazali, kar bo v korist vsemu našemu slovenskemu prebivalstvu.

Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor sledeči tovariši, Boštjančič Jožef kot predsednik, Milan Šelander za prvega podpredsednika, Krušič Tonej za drugega podpredsednika, Anica Safran za tajnico, Miškulin Tildi za blagajničarko in Koprivnik Martin za knjižničarja. Poleg navedenih je v odboru še več tovarišev in tovarišic, ki zastopajo posamezne vasi v občini.

OTOK

Tudi mi od Vrbskega jezera se moramo enkrat oglasiti v našem listu, da ne boste mislili, da spimo ali da nas je nacizem popolnoma požrl, čeprav je zapustil prav vidne sledove.

Do leta 1938 smo imeli v naši stari romarski cerkvi dvojezično službo božjo. Po zlomu tretjega rajha je škofijstvo na razne prošnje in pritožbe sicer zamenjalo župnika, a na začudenje domačih vernikov so nam poslali zopet gospoda, ki ni zmožen slovensščine. Tako smo dobili vtis, kakor da bi škofijski ordinarijat prevzel nalogo »germanizacije« od bivšega Heimabunda. Sicer pa tudi v občini ne manjka takih »Kajbičev«, ki trdijo, da itak ne potrebujemo dvojezične božje službe, čeprav so ti gospodje slišali prve nemške besede najbrž šele v šoli. Čudno se nam tudi zdi, da »nemški« verniki, ki imajo baje »večino«, ne zmorejo lastnega zborala. Pomagati jim morajo iz zadrege pevci, ki so prej desetletja peli slovenske pesmi Bogu v čast in katerih predniki so bili glavni stebri slovenskega življa v fari.

Prav tako je zanimivo, da so v občini moške, ki skušajo vztrajno prepričati odpust nacistične učiteljice, čeprav je leta 1938 postala »gottgläubig«. Zakaj? Ugovora, da bi z odpustom iz službe izgubila svoj življenjski obstanek, ker je njen mož, bivši »Ortsgruppenleiter«, že dalj časa v Wolfsbergu, ne moremo priznavati, ker tudi naših izseljencev nihče ni vprašal, kako bodo živeli. Za danes naj bo dosti teh žalostnih novic. To, da število naročnikov »Slovenskega vestnika« vedno narašča, nam kaže, da počasi tudi pri nas raste narodna zavest iz želje po svobodi in pravici.

ŠT. LENART PRI SEDMIH STUDENCIH

Te dni se bo pričelo novo šolsko leto in to nam dela skrbi. Šolsko poslopje je sicer popravljajo, da bodo naši otroci lepo pod streho, kaj pa bodo nudili ukaželjni mladini v šoli, ne vemo, ker nimamo zadosti učiteljev, posebno ne takih, ki bi znali naš jezik. Že februarja so odpustili pri nas učitelja Slovenca — protifašista. Vzroka nismo zvedeli, vemo pa, da je imel posebno lepe uspehe pri slovenskem pouku v šoli. Učil je otroški pevski zbor slovenske cerkvene pesmi in z njim pel pri maši. Starši smo bili veseli, da smo enkrat čuli kaj drugega kakor v prejšnjih letih, ko so naše otroke učili samo nacistične koračnice. Potem je njegova žena — učiteljica učila slovenski jezik v štirih razredih tako, da so naši otroci znali že prav lepo brati in pisati v materinščini. Videti pa je, da to v demokratični Avstriji ni zaželeno in da šolski oblasti ni po volji, da bi se sedanja šola

preveč razlikovala od nacistične. Zato je odpustila tudi to učiteljico, ki je še edina znala in učila naš jezik. Ostali sta nam še dve učiteljici in učitelj, za katere ne vemo, če znajo slovenski, ker učili tega niso. Ena izmed učnih moči raje igra z otroci nogomet, namesto da bi učila slovensčino. Tako je torej v resnici videti enakopravnost na Koroškem in toliko lahko starši damo na večne obljube Kaibitschevih naslednikov.

GORENČE — RUDA

Veliko se je spremenilo pri nas po enem letu od Hitlerjevega poraza. Prebivalstvo se šele sedaj pričinja zavedati, da je najbolje, če se združimo vsi Slovenci in se otresemo še zadnjih ostankov hitlerjevstva. Mnogi so naročili »Slovenski vestnik«, ki ima v naši majhni fari kar 60 naročnikov. Le nekaj je še takih zapeljancev, ki po nalogu naših sovražnikov tudi po Hitlerjevi smrti poskušajo s pisano in govorjeno besedo ponemčevati slovensko ljudstvo. Upamo pa, da bodo sčasoma tudi oni spoznali, da ni lepo, še manj pa častno delati proti svojim lastnim bratom. Posebno neki izseljenec je moral na lastni koži občutiti, da organizacija, ki se tako rada širokosti, kako nam hoče pomagati v času potrebe, pušča celo svoje člane na cedilu. Zato ne verujemo več nobenim obljubam, temveč samo v lastno moč in v zmago pravične borbe. Š. M.

Slovenska prosvetna zveza naznanja

Za nedeljo, dne 8. septembra 1946:

v Dobu pri Božiču ob 3. uri popoldne igra »Tri sestre«, gimnastične vaje, recitacije, petje;

v Šmarjeti v Rožu ustanovni obč. zbor Prosvetnega društva, povezan z igro »Tri sestre« ob 15. uri;

v Št. Janžu v Rožu igra »Divji loveci« v dvorani Tišlerjeve gostilne ob 15. uri. Gostujejo igralci iz Kaple;

v Malčapah igra »Srečka št. 7359« pri Habnarju ob 15. uri. Igra društvo »Trta« iz Zitare vasi.

V nedeljo 15. septembra bo v Hodišah v društveni dvorani ob 3 popoldne proslava za Mihejem Habihom. Na sporedu: govor zastopnika Prosvetne zveze, govor zastopnika POOF-a, pevske točke, igra »Matia«. Po proslavi v dvorani odhod na pokopališče, kjer bodo položeni venci; deklamacije. Delegacije prosvetnih društev Slovenske Koroške naj se udeleže proslave.

Sporedi slovenskih radijskih oddaj v Celovcu:

8. 9. Okoli Razajevine, nastop prosvetašev iz Kotmare vasi (pesmi, zgodovina Razajevine rodbine, mešani pevski zbor).

12. 9. Partizanska ura: Kako so se borili koroški partizani, govori Franci Primožič, recitacije in partizanske pesmi — plošče, zbor Srečko Kosovel in Invalidski pevski zbor. To je prvi partizanski spored, odkar obstajajo v celovškem radiu slovenske oddaje.

15. 9. Na sončnih Radišah, pesmi in besede, pevski zbor Prosvetnega društva.

Oddaje v nedeljah ob pol 8. uri zvečer, v četrkih pa se čas oddaje sproti določa.

POPRAVEK

V številki 11 se nam je vrnila pomena, da smo zapisali besedo o »nepojasnjenem umoru« namesto o »nepojasnjeni smrti« Malke Oraže. Tatjane, kakor je bilo pravilno mišljeno. Medtem so uradno ugotovili, da ne zadene krivda nikogar, ker je umrla zaradi prevelike izgube krvi. Slučaj je zares nadvse tragičen, če pomislimo, da so v zadnji vojni rešili neštetim ranjenjem življenje sredi bojnega metoča, tudi takim, ki jim je bila odbita cela noga ali celo obe.

Naša študentska mladina na novi poti

V dneh od 22. do 24. avgusta 1946 je bil (v okviru Prosvetne zveze za Slovensko Koroško) v narodni šoli v St. Rupertu pri Velikovecu sestanek slovenskih akademikov in študentov. Prvič po dolgih letih vojne smo se zbrali tako številno, da se s poživljenimi silami vržemo na delo, ki ga pričakuje od nas naše ljudstvo v borbi za svoje pravice.

Predsednik Slovenske prosvetne zveze dr. Joško Tischler je v uvodnih besedah primerjal današnji sestanek s tistim iz leta 1919, ki je bil enako v dobi odločilne borbe slovenskega naroda na Koroškem. Pokazal je, kje leži krivda, da se slovenski koroški študent ni bolj tesno povezal s svojim narodom, in dejal, da so v veliki meri krive šole in nemška orientacija. Naloga sestanka je, da razbijemo enostransko nemško usmerjenost in upremo pogled v naš novi slovanski svet. To je še posebej potrebno zaradi tega, ker smo koroški Slovenci sedaj v odločilnem zgodovinskem razdobju v političnem in gospodarskem smislu. Trpljenje in borba slovenskega naroda je porodila v zadnjih desetletjih novega slovenskega človeka, borce za pravice, lik Cankarjevega hlapca Jerneja in Samorastnikov Prežihovega Voranca. To revolucionarno bistvo je našlo svoj izraz v dobi, ko je nacizem obsodil vseh slovenski narod na smrt, v oboroženi partizanski borbi, v odločitvi, da hočemo živeti! Ves slovenski narod se je boril z orožjem v roki za svoje pravice in se še danes bori zanje s političnimi sredstvi. V svojih nadaljnjih izvajanjih je omenil napad nemškega nacizma na Sovjetsko zvezo in prikazal Sovjetsko zvezo v luči slovanstva in njenega požrtvovalnega domovinskega boja. Maier-Kaibitschev naklepi so hoteli prenesti našo koroško domovino v okolico Rostova in Harkova, a Rdeča armada je bila tista, ki nas je rešila našega popolnega narodnega uničenja.

Nato je tov. Tone Wutte v svojem referatu »Človek in občestvo« nakazal povezanost človeka z občestvom in obrnil naš pogled v novo nastajajočo dobo občestva, ki prinaša enakopravnost in svobodo vsem narodom.

Tov. Mirko Wrurnnik je v svojem predavanju »Socialni problemi našega naroda« dokazal, da bodo socialni pro-

blemi našega malega naroda kakor vseh ostalih narodov rešeni tedaj, ko bodo le-ti svobodni in enakopravni skupaj s drugimi svobodnimi velikimi narodi. Svoja izvajanja je opiral na ugotovitve Prežihovega Voranca.

Tov. Tone Jelen je govoril o notranjem in zunanjem političnem položaju in poudaril napredno vlogo, ki so jo igrali slovanski narodi v tej protinacistični vojni. »Vendar,« je ugotovil, »nam kljub našemu velikemu do-

gnancev in 8 smrtnih žrtev. Končal je s besedami, da je mučeniška kri vseh padlih osnovna podlaga za uresničenje ideje, za katero so žrtvovali svoja življenja.

Nato je govoril dr. Vinko Zwitter o doprinosu koroških Slovencev h kulturnemu razvoju slovenskega naroda. »Koroški Slovenci smo živ ud slovenskega narodnega organizma,« je dejal predavatelj. »V srednjem veku je bila Koroška težišče slovenskega življenja.

Loče nad Baškim jezerom

prinosu v tej vojni in številnim žrtvam ne dajo tega, kar smo si priborili — naše narodne pravice.

Tov. Adolf Picej je govoril o »Slovenskih značilnostih v zgodovini koroških Slovencev«. Nato smo slišali predavanje dr. Janka Hornböcka o »Pokristjanjenju koroških Slovencev«. Sledilo je predavanje dr. Janka Mikule o temi »Duhovnik in narode«. Omenil je cerkvenopravne razmere na našem ozemlju in dejal, da so bili škofje, kanoniki in visoki cerkveni dostojanstveniki vedno tujci na naši zemlji, dočim so bili le preprosti duhovniki iz ljudstva priljubljeni. Njihova priljubljenost, obratno pa tudi odtujenost cerkvene hierarhije traja od početkov pa vae do današnjih dni. Nakazal je pregled žrtev med slovenskimi duhovniki na Koroškem, ki štejejo 63 pro-

V Trubarju in njegovih naslednikih je postala osrčje slovenske kulture. Do nastopa nemškega imperializma in nacizma so koroški Slovenci aktivno gradili slovensko narodno kulturo in so nato prešli v obrambo svoje kulture in svobode. Ta boj se je stopnjeval v novejši dobi do največjih osebnih in narodnih žrtev. Po zlomu nemškega fašizma mora biti vsaj zavest naše kulturne učenitve v slovenski narodni organizem vidna v dejanjih.

Končno je predaval tajnik Prosvetne zveze dr. Mirt Zwitter o »Sodobnem slovenskem slovstvu«. Navedel je vrsto slovenskih pesnikov in pisateljev od Cankarja do Kajuha in drugih sodobnih pesnikov, ki so šli pogumno in neustrašeno po trnovi poti iskanja resnice, borbe in žrtev. Ker so živeli globoko zakoreninjeni v narodu

in so iz njega ustvarjali, so ostali tudi zvesti njegovi borbi do najnovejših dni.

Vse referate je prevevala misel za narodne pravice, ki bodo dosežene z združitvijo z matičnim narodom.

Raspelošenje 70 mladih slovenskih študentov je bilo te dni polno mladenčastnega poleta in sestanek je bil zanje novo doživetje slovenske skupnosti. Iz tega aborovanja so poslali brge javne pozdrave svetovnemu kongresu študentov, ki zboruje trenutno v Pragi, in Zvezi ljudske mladine Slovenije v Ljubljani. V njih so obljubili demokratični mladini sveta, da se bo tudi udeleža se mladina Slovenske Koroške borila skupno s svojim ljudstvom za dokončno dosego svobode in demokratičnih pravic. Naloga mlade inteligence je, da pomaga ljudstvu pri njegovem naporu za graditev ljudske prosvete. Zaveda se, da mora prav tako kot mladina drugih demokratičnih narodov tudi ona aktivno nositi breme borbe za narodne pravice in svobodo, kot v času boja za osvoboditev izpod fašističnega jarma.

Ob koncu se je vsem isvila iz grli pesem koroških dijakov in nas se teone je povezal v zdravo občestvo prerajene dijaške mladine Slov. Koroške.

T. W.

Otem Župandič

Vprašanja

Kdo si, ki rad bi kupil narod moj?
S čim si prišel za dušo barantat?
O siromak, da vidiš naš zaklad,
razdel bi šotov, zbežal še nocoj.

Kdo si, ki vodil bi rad narod moj?
Si naskrivaj si kdaj isprašal vest?
Si našel, da do zadnjega si zvest?
Če nisi, skloni roke nad seboj.

In ti, ki rad bi pel nam: Narod moj!
si že izmeril njega globokost?
Občutil pevecov davnih dni modrost?
Preplehek nam, piščalkar, spev je tvoj.

Veš, kaj je dolgih, težkih tisoč let?
Veš, kaj izsanjal v njih je kralj
Matjaž?

Moj narod moder je kot kralj Matjaž,
moj narod star je težkih tisoč let!

KOROŠKA V BORBI

Dve mladi žrtvi za Celovec

Pozne jeseni 1944, ko je že odpadalo zadnje listje z »brezovega gaja« na Turi in se se zredile gošče okoli Celovca, smo taborili na brežičku, ki do sedaj še ni bil znan švabom. Sedaj pa je razredčena gošča grozila, da nas bodo tudi tu kmalu izvohali. Nekajkrat je že padla slana, da smo puščali sledove v travi. Opozarjale so na nevarnost sledov pozimi. Mrzle megle so se vlekle sem od Dobrača in ležale cele dni nad Vrbskim jezerom. Včasih je že tako posivel, da smo vohali sneg.

Bila nas je manjša skupina. Že več mesecev nismo imeli zveze z našimi in smo bili prav za prav čisto samostojna partizanska skupina, ki je predrzno obstojala sredi švabov. Tedaj sta prišli nepričakovano Lojzka in Ivica. Srečanje z njima je bilo kakor odrešenje za naš položaj. Prinesli sta zvezo s svetom, kakor smo rekli, novice iz Jugoslavije v domači besedi, katere smo bili že tako željni. Dali sta nam tistega čudnega poguma, da smo tudi mi partizani, saj smo se že večkrat sami med seboj spraševali, ali smo še kaj podobni partizanom v Jugoslaviji, ki so sedaj gotovo že čisto nekaj drugega. Zdaj pa sta med nami ti dve poslanki, ki pričata o veličini partizanske borbe doma in ponosno trdita, da se moramo tu ne samo obdržati, ampak tudi doseči, da se bo ta del Koroške spuntal kakor drugje po Sloveniji.

»Medve bova šli v Celovec, tam, pravite, je najtežje, zato pa hočeva jurisati.«

Spogledali smo se med seboj, kajti imeli smo že izkušnje, kaj se pravi biti partizan v Celovcu. Saj gre nekaj dni, potem je pa treba hitro, hitro ven, če nočeš biti izgubljen; in vsi poskusi so se tako končali.

»Pa greva, jaz bom politično organizirala,« je rekla Lojzka, »Ivica pa mladino.«

Njune žive oči so kazale vnemo, kakor da hočeta pokončati ves Celovec. Skoraj smo že tu pa tam pričeli dvomiti o našem prejšnjem delu. Občudovali smo njuno neustrašenost, da se hočeta boriti z gestapovci tudi v Celovcu, kjer je ta zalega doma. Imel si vtis, češ: koliko sva jih že, doslej sva še vedno zmagovali, zato se odločava za večjega nasprotnika. Obe sta bili v Ljubljani leta 1941 v aktivni borbi s fašisti. — Italijane smo dobro dajali, švabi pa si nekaj več domišljajo, pa smo jim že dostikrat zamašili gobce. Tu gori bo šla naša meja,« pravi Ivica, »to smo sklenili na zboru koroških aktivistov. Ja, ja, fant,« je dejala in brenila v zavoj nemških časopisov, ki so bili tedaj edina naša literatura. »Ne morem videti teh laži tu.« Ko smo ji rekli, da pač naših časopisov ne dobimo že pol leta, je rekla: »Zakaj pa sami ne pišete, saj bi morali imeti lastno

tehniko. To bomo organizirali takoj! Pri nas bi tako radi brali kaj iz Koroške, vi pa ne pišete prav nič, kaj delate tu. Ja, fant, tehniko.«

Po navadi smo krstili vsakega po kakšni njegovi posebnosti, zato smo tudi Ivici rekli »fant«, ker je, kadar se je za kaj navduševala, potrdila: »Ja, fant, tako je!«

Na poti k nam sta srečali precej koroških »dečel«, s katerimi sta se takoj spoprijateljili. Toliko sta imeli povedati, kako jih je ta ali ona sprejela, kaj so se zgovorile in kako bi jih pri organizaciji upoštevale. Kar mimogrede sta se dogovarjali za sestanke, čeprav nista vedeli za nas in ali bosta mogli in znali priti k tistim hišam. Kasneje smo zvedeli, da so ljudje spraševali, kje sta tisti dve partizanki v hlačah, ki nosita brzostrelke, pa znata tako lepo govoriti. Če ju vidite, jima recite, naj prideta k nam. Zdelo se nam je, da bi lahko zelo uspešno shajale med koroškimi Slovenci.

Padel je sneg; čeprav smo se ga prej tako bali, se nam je zdelo, odkar sta tu Lojzka in Ivica, da ni treba imeti nobenih posebnih strahov pred zimo. Krenili smo na pot, da uredimo center vzhodno od Celovca. Obe sta bili slabo obute in gola koža nad gležnji, ki jo je drgnil sneg, je bila modrordeča. Pa sta se smejala in norčevali, da bosta sedaj še sami poskusili »leden ploščo«. Pa sta še rekli, saj ima Hitler »zimsko pomoč« in bo najbrž tudi nama kaj poslal, ko zve, da sva tu.

Na skalah nad Vožnico smo obstali in gledali na Celovec, ki se je vtapljal v večerni megli. Videli sta ga prvič in mislim, da sta bili srečni, ko je bil njun cilj tako blizu. Resno, mirno in stvarno sta se pogovarjali o pomenu

Celovca za osvobodilno borbo na Koroškem. V vsem pogovoru si čutila zgrizenost do švabov. Razumevanje, da so močni, je še bolj vnelo, da bi čimprej znečili štrene gestapu tu, kjer jim jih še nihče do sedaj ni dosti mogel.

Lojzka je zbrala naslove zanesljivih ljudi in izpraševala, kje bi bila ta ali ona ulica ter si delala načrt, kako bi hodila v mesto. Ivica pa si je predstavljala celovško mladino, ki bo kmalu pela partizanske pesmi in trosila zastavice po cestah. Zapeli smo »Na juriš« in nadaljevali pot okoli Celovca. Z drugega roba smo spet gledali mesto in se šalili »če bi Celovčani vedeli, kako smo jim blizu«, ali pa tiho ponavljali: »Medtem ko je mesto mirno spalo, se je približevala velika vojska.«

Dve uri hoda od Celovca smo delali načrte, kako bi zavzeli mesto. Lojzka naj bi šla v mesto, mi z Ivico pa bi pripravili teren v okolici, da se bode vzdrževala zveza in vse potrebno, če bo v mestu kaj spodletelo. Lojzka je preoblekla v dečlo, dala v torbico težko pištolo in šla. Imela je naslov družine, ki je veljala za zanesljivo. Nestrpno smo čakali njenega obvestila, kako ji bo šlo. Obvestilo dobimo že drugi dan. Srečno! Je bila pošta in zdelo se nam je, da bo šlo. Kar kopicili smo načrte, kako se bo šlo in one speljalo. Ivica pa je bila navdušena, da je hotela kar za njo v mesto. Komaj smo jo zadržali, da ne more, ker je še vprašanje, kako bo sama Lojzka zmožna, in da je vendar treba tudi zanje še pripraviti. Ni se dala ugnati in je izginila takoj, ko je dobila priložnost. Slutili smo, kam je šla, pa nas je še bolj skrbelo.

(Konec prihodnjaj)

Razprava proti vojnim zločincem v Ljubljani

(Nadaljevanje s 3. strani)

ganizirali najtesnejše sodelovanje z okupatorjem in z njegovo pomočjo formulirali izdajalske edinice Bele garde in domobranstva, da bi ob okupatorjevi strani uničili narodno osvobodilno borbo in si tako zagotovili svoje protiljudske pozicije.

V emigraciji nadaljuje Krek svoje izdajalsko delo

Pred končno osvoboditvijo naše domovine, med boji naših bratov v Slovenskem Primorju in na Koroškem za osvoboditev izpod fašističnega suženjstva in za njihovo združitve z domovino, po osvoboditvi pa doslej je obtoženi Krek, čeprav je prepričan, da je zmaga jugoslovanskih narodov dokončna, stvar izdajalske emigracije pa propadla za vse čase, nadaljeval v emigraciji svoje izdajalsko delovanje, da bi oviral obnovo opustošene domovine in razvoj njenega ustavnega demokratičnega reda.

Ko so naši narodi skupno z Rdečo armado osvobodili Jugoslavijo in so izdajalci pobegnili iz naše države, je obtoženi Krek pričel organizirati protiljudske elemente, da bi z njimi nadaljeval rovarjenje proti FLRJ. Prevzel je predsedstvo tako imenovanega Narodnega odbora za Slovenijo, ki je med okupacijo v tej obliki ali pa kot »Narodni svet« in »Slovenska zveza« s svojimi pokrovitelji in člani soobtoženim Rožmanom, dr. Jožo Basajem, Bogomilom Remcem, dr. Albinom Šmajdom, dr. Bajlecom, kaplanom Markom Kranjcem, dr. Marjanom Zajcem, Rudolfom Žitnikom, Celestinom Jelencem in drugimi v dobi, ko je naše ljudstvo vodilo neizprosno borbo za življenje in smrt proti fašističnim nameram uničenja naših narodov, izvajal najdoslednejšo politiko sodelovanja z okupatorjem. V tem svojstvu nadaljuje obtoženi dr. Krek svoje zločinsko delo proti FLRJ.

S svojimi govori v emigrantskih taboriščih širi lažno propagando in s tem zadržuje v taboriščih tudi one, ki so bili nasilno ali z zvijačo prisiljeni na tako pot.

Milko Vizjak

Kot pomočnik poveljnika »Slovenskega domobranstva« je izdajal naloge za odstranjevanje zavednih Slovencev. Med drugim je izdal nalog za odstranitev različnih antifašistov v Trebnjem. Izdal je tudi nalog za aretacije Trojar Majde, Šefman Vere, Pongerc Vere in Koren Mimi iz Radohove vasi. Aretacije je izvršil bataljon stotnika Meničanina in jih predal obveščevalnemu centru »Slovenskega domobranstva«. Likvidacije jih je rešil oče Pongerc Vere — Anton s tem, da jih je odkupil s kanto masti, bil pa je nato 14. septembra 1944 sam po »črni roki« ubit.

Dr. Lovro Hacin

Človek, ki ni poznal usmiljenja

V okupatorjevi službi je ustanovil in vodil lastno mrežo ovaduhov, ki so mu javljali pripadnike osvobodilnega gibanja. Obtoženi Hacin jih je nato ovajal italijanski policiji ter vojski, od katere je prejemal orožje in dobil osebno stražo. Povezal se je s tajno obveščevalno službo »TOS«, ki je zbirala podatke o pripadnikih narodno osvobodilnega gibanja in jih v biltnu »Vesti« dostavljala okupatorju in obtoženemu Hacinu.

Po kapitulaciji Italije ga je soobtoženi Rupnik imenoval za šefa tako imenovanе Slovenske policije v Ljubljani, ki je v sestavi nacističnega Gestapa imela nalogo preganjati pripadnike osvobodilnega gibanja. Z gestapovskim zveznim vodjo Duscho je organiziral »Politično policijo«, ki je bila vključena v Gestapo. V »politično policijo« je sprejemal najkrvoločnejše izmečke in jih določal za referente in agente.

S pomočjo najkrvoločnejših sodelavcev Locha Maks., bratov Kobijev, dr. Miheliča, dr. Krivica, Frumna, Borina, Ajleca, Voršiča, Petka, Kožuha, Rabzela in drugih je organiziral zloglasne zapore in mučilnice posebno v Ljubljani. Na upravi policije je ustanovil zloglasno mučilnico »podmornica«

co«, kjer so strahotno mučili mnogo žrtev. Mučenje so izvajali z uporabo mučilnih sredstev, električnih naprav, s pretepanjem s palicami in korobači, zažiganjem in stiskanjem prstov, stradanjem in obešanjem. V zaporih obtoženega Hacin je bilo med nemško okupacijo zaprtih 6000 Slovencev, katerih večino je poslal v nemška koncentracijska taborišča.

Iz vrst najbolj krvoločnih agentov in stražnikov je ustanovil »specialni vod« pod vodstvom zločinca in črnorokca Hlebca. Ta vod je skupaj z zločinskimi agenti »politične policije« tik pred osvoboditvijo pobil več desetih zapornikov. V noči od 4. na 5. maja 1945 je odpeljal iz ljubljanskih zaporov nad 30 oseb, ki jih je na Turjaku zverinsko pobil. Med temi žrtvami so bili med drugimi dr. Mesesnel Franc, dr. Kraigher Vito, Neda Gerzinič, Malahowsky Anica, Dolhar Angela, inž. Tuma Zoran, dr. Tuma Boris, inž. Sever Rihard, Čop Anton, dr. Gorišek Martin, Švigelj Viktor, dr. Neuberger Mavricij, Kamnikar Viktor, Polc Nikolaj, Krištof Ignac, Kurnik Rudolf, Knez Anton, inž. Sušković Viktor, Tomšič Stanko, Ravbar Rudolf, Kurnik Karl. V tem času so obtoženčevi agenti pobili še mnogo drugih žrtev.

Obtoženi Hacin Lovro je 24. februarja 1945 osebno aretiral dr. Vladimir-

ja Kanteta in ga predal posebnemu SS-sodišču, ki ga je obsodilo na smrt z obešenjem in je obsodbo potrdil soobtoženi Rösener.

Agenti obtoženega Hacin so povsod sodelovali s »Slovenskim domobranstvom« in izvajali strahoten teror nad civilnim prebivalstvom vse do zverinskega klanja v znamenju »črne roke«, kjer so sodelovali tudi duhovniki in vojni kurati soobtoženega dr. Rožmana.

Ko predajam to obtožnico sodišču, pravi javni tožilec ob koncu, predlagam, naj razpiše javno razpravo, ki bo odgovorila širokim ljudskim množicam na vprašanje, kdo je odgovoren za trpljenje in žrtve slovenskega naroda v vsem času njegove veličastne borbe za svoj obstoj, svobodo in neodvisnost. Odgovorila bo onim materam in očetom, katerih otroci so postali žrtve divjanja domačih izdajalcev in okupatorja, odgovorila bo preživelim borce, ki so prelivali kri za svobodo svoje domovine v borbi proti okupatorjem in izdajalski tolpi. Odgovorila onim, ki so šli skozi Rab in Gornars, Dachau in Mauthausen, Hacinovo policijo in prisilna dela, sorodnikom streljanih talcev v Begunjah in v gramozni jami, onim, katerih domovi so porušeni in domovina uničena, odgovorila bo vsem, — kdo so bili izvrševalci in povzročitelji teh zločinov. Med njimi in slovenskim narodom leži danes morje krvi najboljših sinov in hčera naše domovine.

IZ SOVJETSKE ZVEZE

Pismo iz sovjetske vasi

Vode Bjesunškega širokega izliva namakajo zemljo kolhoza »Rdeči borec« na površini osmih kilometrov. Ta kolhoz je prejel od države 2.354 hektarov rodovitne zemlje, da bi mu za vedno brezplačno služila. Zemlja pri naša kolhozu vsako leto veliko dohodka. Kmetje obdelujejo 2.214 hektarov zemljišča.

Na vsej površini so uvedli pravilen način sejanja — kolobarjenje.

Da bi nekoliko ublažili nepovoljni vpliv vetrov, ki pihajo z morja, pa tudi, da bi se zemlja najbolje namakala, so kmetje zasadili nekatere pasove z gozdom. Te 15 metrov široke gozdne pasove sestavlja listnato in sadno drevje. Največ je marelic.

Sta dva takšna pasova. Razprostirata se ob vsej obali in sta tisoč metrov oddaljena drug od drugega. Njuna povprečna dolžina je 15 km. V bližnjih letih bodo kmetje zasadili z drevjem še tretji pas, ki bo dolg približno osem kilometrov.

Vse poglavito delo v kolhoznom kmetijstvu je mehanizirano. Pred vojno so delale v kolhozu tri poljedelske brigade. Tudi sedaj delajo. Posejano površino, ki jo je treba obdelati, si porazdele med seboj sorazmerno. Vsem brigadam v kolhozu pomaga traktorjska brigada. Takšna organizacija daje kolhozu mnogo prednosti. Člani poljedelske brigade in traktoristi, ki delajo ves čas na istih parcelah, so zainteresirani na tem, da je žetev čim boljše, kajti od tega je odvisno, kakšne do-

hodke bodo imeli. Za vsako traktorjsko brigado so kmetje zgradili hišo s štirimi sobami in to v sredini parcele, ki jo obdeluje. V tej hiši traktoristi počivajo in jedo. Tu je tudi soba, kjer traktoristi berejo dnevnike, časopise in knjige. Na tem zemljišču je tudi skladišče tekočega goriva in olja za mazanje, tu hranijo stroje in poljedelsko orodje. Urejena je tudi sušilnica, kjer brigada suši in razvršča žitarice, potem ko so bile požete s kombajni. Kolhoz seje: pšenico, oves, proso, koruzo, sončnice, krompir, krmilne rastline, lucerno itd.

Pred vojno je kolhoz sejal bombaž na površini 440 hektarov. Zdaj obnavlja kmetje setev te kulture.

Ker je vodstvo gospodarstva tako organizirano, imajo kmetje vedno bogato letino. Leta 1941 so pridelali na enem hektaru 17,08 stotov žitaric, leta 1944 pa 17,8 stotov. Del pridelkov oddajajo kmetje državi. Odkar stoji kolhoz, je dal državi, kakor so izračunali, 1.200.000 pudov žita (1 pud je 16 kg). Ostanek si razdelijo kmetje po delovnih dneh. Kdor je imel več delovnih dni, dobi več. Tudi denarni dohodki v kolhozu se delijo po delovnih dneh.

Previške dobljenih pridelkov prodajajo kmetje na trgu. Za dobljeni denar prejmejo v državnih zadružnih trgovinah stvari, ki jih potrebujejo. Kolhoz vsako leto povečuje svojo proizvodnjo. Zato mislijo povečati površino za sadovnjake in vinograde. Prav tako je vedno večja površina posejana z industrijskimi rastlinami.

Obračun brigadirke komsoloske mladinske brigade Dikine:

»Z mojim sodelovanjem,« piše, »je bil zgrajen največji plavž v Evropi, martinarna št. 8, ki proizvaja kovine najboljše kakovosti. Kovina pa je bila orožje za zmago.«

»Dobro se učim v šoli. Počitnice sem prebila na kmetih, pomagala sem kolhoznikom pri žetvi. Odlikovana s kolajno 'Odlikovanje za delo'.« Tako je zapisala učenka 9. razreda Suharevske šole Ivanova.

Razstavo je obiskalo mnogo Jugoslovancev. Nekaj njihovih zapiskov v knjigi:

Partizan Žagar Izток odgovarja:

»Bil sem v Titovi ljudski vojski v Jugoslaviji, sodeloval sem v bojih proti nemškemu okupatorju.«

Na drugi strani piše Radomir Komatič:

»Sodeloval sem v borbi proti nemškemu okupatorjem v Črni gori. Bil sem voditelj mladine. Boril sem se proti italijanskim in nemškim okupatorjem.«

»Evo, kaj sem napravil za zmago,« pripoveduje Zaga Umičević. »Sodeloval sem v narodnoosvobodilnem gibanju, bil v partizanskem odredu v Bosanski krajini. Sedaj stremim za tem, da bi se naša draga domovina čimprej okrepila in bi ta izropana zemlja postala srečen dom za vse naše narode.«

Nepozabne besede je napisal Ivo Marković, odlikovan z redom »Za hrabrost« in »Bratstvo in enotnost«:

»Mi, mladina Jugoslavije, smo se učili od ruskih komsomolcev, kako je treba braniti svojo zemljo. Sedaj se od njih učimo, kako jo je treba graditi.«

Tako je ta knjiga prav dokument edinstva in prijateljstva raznih dežel in raznih narodnosti, ki so se v imenu miru in svobode borile za srečo svoje domovine.

»Kaj si storil za zmago?« še nadalje vprašuje knjiga. In vsak dan se v njej navajajo novi in novi odgovori.

Ilija Ehrenburg:

V KANADI

Ilija Ehrenburg je pričujoči članek napisal za moskovska »Izvestja«. Iz njega posnemamo:

»Prispeli smo ravno v času, ko je protisovjetska gonja dosegla svoj vršek. Nas, sovjetske pisatelje, je povabila v Kanado »Družba kanadske-sovjetskega prijateljstva«. Meščani Toronta in Montreala so nam pripravili prirčen, zares prijateljski sprejem. O mnogih časopisnih pisunih, ki so pogrevali članke iz Hearstovih časopisov in protestirali proti našemu obisku, tega ne bi mogli trditi. Poročevalci so nas vpraševali, kaj mislimo o špionažnih procesih, s katerimi je hotela vlada odvrniti pozornost ljudstva od sedanjih težav. Rekli smo, da ne moremo razumeti, kakšne koristi ima lahko Kanada od protisovjetskih izzivov. Na to so nas obdolžili, da »se vmešavamo v kanadske zadeve«.

Ce na vprašanja časopisnih pisunov ne odgovarjamo, vpijejo, da »ne smemo izražati svojega mnenja«. Toda komaj smo odgovorili in že nam kričijo o »vmešavanju«.

Državni poročevalski urad nas je povabil v Ottawa. Tam so nam izjavili, da kot vladni gostje ne smemo nastopati z javnimi govori. Dobili smo spored našega bivanja v Ottawi. V njem je bilo napisano:

»Dopoldne: obisk trgovin; popoldne: obisk sovjetskega veleposlaništva.«

Ko sem izrazil svojo željo, da bi rad obiskal mesto Quebec, so mi povedali, da v Quebecu ni prosta niti ena soba.

Ne bi govoril o teh nesrečnih naključjih. Mogoče je v deželi taka navada, da tuje pisatelje vodijo po konfekcijskih trgovinah in da je predpisano, kdaj mora tujec obiskati svoje lastno poslaništvo.

Recimo, da vladajo v deželi take šege in navade, da povabijo goste in jim postavijo pogoje: »Pridite, sedite, to da molčite!« Denimo končno, da je v Quebecu v nebo vpijoča stiska s sta-

„Kaj si storil za zmago“

Na moskovski razstavi »Komsomol in mladina v domovinski vojni« je bila tudi velika v usnje vezana knjiga.

»KAJ SI STORIL ZA ZMAGO?«

To je svojevrsten letopis junaških dni borbe z nemškim fašizmom.

To vprašanje je na prvi strani knjige. In tisoči obiskovalcev odgovarjajo na to vprašanje. Strani knjige so pisali ljudje, ki govore skoro v vseh jezikih sveta. Jezik in pisave so različne, značilna pa so za vse ista čustva, ki jih imajo pri odgovorih na vprašanje, kako so izpolnili svojo dolžnost.

Pišejo mladi vojaki, bivši partizani, delavci, učitelji, učenci. Tu na primer zapis na prvi strani:

»Sodeloval sem pri obrambi Leningrada. Zbil sem dvajset sovražnih letal.«

To je napisal mladi kapetan Azarov.

Odlikovanec Ivan Martinov odgovarja:

»Bil sem v partizanskem odredu. Vrgel z železniškega tira več sovražnih vlakov, rušil mostove, uničeval tehniško in živo silo sovražnikovo. Na mojih minah je zletelo v zrak več kot dvesto sovražnikov.«

Ta obračun nadaljujejo:

Heroj Sovjetske zveze Bogomolov, ki piše:

»Naredil sem 326 bojnih poletov, sodeloval v petdesetih različnih bojih, zbil dvanaest sovražnih letal.«

Partizan Domovinske vojne Maksimenov: »Prebil sem v sovražnikovem zaledju dve leti, iztiril sedem sovražnikovih vlakov.«

Heroj Sovjetske zveze Zajcev: »V Stalingradu pobil 242 Nemcev.« itd.

novanji, čeprav tam sploh niso čutili vojne. Naj bo že kakor koli, tudi to bom preživel, da nisem videl Quebeca. Vendar ni lepo, če ljudje, ki se tako obnašajo, delajo drugim moralne pridige. Pri tem ne mine dan, da ne bi kanadski listi pisali o »preganjanju tujih novinarjev v Sovjetski zvezi«.

Spominjam se svojega srečanja s kanadskim novinarjem Davisom v Moskvi. Nihče mu ni predpisoval, kdaj naj obišče trgovine in kdaj kanadsko poslaništvo, pa tudi soba se je našla zanj. In v Kanadi smo bili »gostje« kanadske vlade.

Mislil, da je ta čudna gostoljubnost posledica nekaterih razočaranj: organizatorji protisovjetske kampanje v Kanadi so bili nad vse potrjeni zaradi sprejema, ki ga nam je priredilo kanadsko prebivalstvo. Videli smo preproste ljudi, ki so zares iskreno želeli, da bi nam bili prijatelji. Toda ljudje na visokih položajih vsak dan zelo izdatno blatijo Sovjetsko zvezo. Tako imenovani »špionažni procesi« niso služili samo kot povod, da so lahko razbili delavske organizacije, ampak so jih izkoristili tudi za poskuse, da

bi oživili načrte nürnberških vojnih zločincev. Ti procesi in z njimi zvezana protisovjetska gonja naj bi odvrnila preprostega človeka od njegoveh resničnih skrbi.

Cene rastejo, vsak dan prinese nove stavke delavstva, število brezposelnih narašča.

Kmalu bo spet vse pozabljeno — razprava v »Globe and Mail«, pa tudi špionažni procesi. Vendar je škoda, ker je bilo veliko dobrih in poštenih ljudi zavestno zapeljanih. Srečal sem tu veliko ljudi, ki so trdno prepričani, da se bo danes ali jutri začela na severnem tečaju vojna in da bo Kanada postala ogromno bojno polje.

Rešitev Kanade je v tem, da bo dosegla resnično duhovno neodvisnost in utrdila mlado kanadsko kulturo.

Ni v tem naloga Kanadčanov, da nastopajo kot duhovni vojščaki reakcije in da delajo sovjetskemu ljudstvu moralne pridige, temveč v tem, da zgradijo svojo lastno kulturo. V tem je tudi poročstvo za življenje ter za resnično — in ne samo zunanjo — srečo kanadskega ljudstva.

GOSPODARSTVO

Setev ozimine je pred durmi

»Kakršna setev, taka žetev; kakršno seme, tak pridelek«

Mi vsi prav dobro poznamo zlato resnico te rečenice ter se po njej navadno pri setvi tudi ravnamo, če nam le okoliščine dopuščajo.

Ker se seme v naših domačih razmerah v teku let izprevrže ali izrodi, velja v navadnih časih pravilo, da naj bi vsako 3. ali 4. leto seme menjali in si nabavili pri pristojni Kmetijski zadrugi izbrano, požlahtnjeno seme. Posebno velja to za rži, ki se zaradi tuje opravitve na naših poljih s tolikšnimi sovrotnimi mešanicami prav kmalu spremeni in izrodi.

Ker v povojnem času nimamo jamstva, da bi mogli potom zadržati ali selekcijskih postaj dobiti zadosti dobrega semena, si bomo pomagali po potrebi tudi na ta način, da si izposodimo ali zamenjamo boljše seme pri sosedu, ki je pridelal mogoče boljše in lepše zrnje.

Vsekakor bomo tak pridelek in sploh vse domače semensko blago še očistili in razbrali na trijerju, najbolje na kakšni trijerski postaji, ki je mogoče pri vaši kmetijski zadrugi ali na kakšnem veleposrestvu. Plevel in slabo razvito zrnje bomo s tem delom iz semena izločili.

Pri tej priložnosti bomo tudi prašili ali močili s ceretanom ali abasitom proti raznim boleznim, predvsem snetjavosti in močni plesni.

Seveda nam tudi najboljše seme ne more prinesiti zadovoljivega uspeha, ako žita nismo sejali na zemlji, ki je bila še v »stari moči« ali če nismo primerno gnojili. Saj je že stara resnica, da »krava pri gobcu molze« in da nam tudi zemlja le toliko more povrniti, kolikor smo ji dali hrane s posrednim ali neposrednim gnojenjem.

Napredni češki poljedelci nas sicer učijo, da žitu nikakor ne smemo gnojiti, predvsem s fosforjem in travščem. To stališče naprednih poljedelcev je povsem pravilno v normalnih razmerah, v katerih je dobiti zadosti cenjenih umetnih gnojil, kajti hlevski gnoj pri žitu pospešuje poganje in rastlinske bolezni. V naših bornih koroških razmerah z lahko, izčrpano, propustno zemljo pa čestokrat ne bomo mogli drugače, kakor da tudi žitu gnojimo s hlevskim gnojem, samo če ga imamo.

Točnega časa, kdaj je v jeseni najbolj pametno sejati posamezna žita, žal ni mogoče povedati, ker so podnebne, vremenske in talne razmere povsod drugačne. Glavno je, da seje mo na podlagi dolgoletnih izkušenj tako zgodaj, da se ozimine pred nastopom mraza še primerno obrastejo.

Tudi za pšenico je važno, da se še v jeseni obraste, čeprav se ona deloma lahko obraste tudi že spomladi. In iz tega razloga so marsikje že sejali pšenico še v novembru z uspehom. Vse

je pač odvisno od zime. Pred zimo primerno obrasla pšenica vendar laže kljubuje raznim rastlinskim in živalskim škodljivcem ter nam zaradi tega bolj gotovo prezimi.

Za rži pa bi bilo večinoma usodepolno, ako bi jo sejali prepozno, ker se rži spomladi ne obraste več. Iz tega razloga je čestokrat tako malo uspešna setev rži v krompirišču, kajti krompir se navadno pozno spravi z njive in razen tega pusti preveč rahlo zemljo. Rži pa zahteva, da se zemlja pred setvijo primerno sesede in da leži pred setvijo vsaj 14 dni.

Izkušnja je na primer pokazala, da je v nekem primeru na 1 ha površine dala v krompirišče 8. septembra sejana rži 20 metrske stotov pridelka, 20. septembra sejana rži 23 metrske stotov pridelka, 1. oktobra sejana rži pa 26 metrske stotov pridelka.

1. oktobra vsejana rži je pač prišla že v čisto obležano zemljo, zato tudi toliko boljši pridelek.

Naravno so morale biti v navadnem primeru vremenske razmere tako ugodne, da se je mogla tudi pozno sejana rži za zimo še dobro obrasti, kajti tudi najboljše obležana in sesedena zemlja bi rži nič ne koristila, če bi prezgodnji mraz onemogočil primerno obraščanje.

Za rži v krompirišču — če je to še v »dobri moči« in ga ni treba gnojiti — je čestokrat tudi najbolje, da to nič ne orjemo, marveč samo pobranamo. Tudi v tem je naslednji poskus prinesel zanimivo ugotovitev:

Neko krompirišče so razdelili v štiri povsem enake dele z enako gnojeno zemljo ter so vsak del različno pripravili za setev.

Prvi del so orali globoko, drugi del srednje globoko, tretji del plitvo, četrty del pa samo pobranali. Pridelek pa je bil na 1 ha površine:

Na prvem delu 20,3 metrske stotove rži, na drugem delu 24 metrske stotove rži, na tretjem delu 28 metrske stotove rži, v četrtem delu pa celo 33 metrske stotove rži.

Seveda je v navedenem primeru šlo za zemljo, ki je bila že prej dobro zagnojena, kajti če hočemo k rži dati še hlevski gnoj, moramo tega vsaj plitvo zaorati.

Za pšenico tudi pravi pregovor: »Vrzi me v blato in dala ti bom zlato.« Za rži, ki jo je treba sejati vedno le v primerno osušeno zemljo, pa bi bilo upoštevanje tega pregovora lahko usodno.

Dočim pšenica ni tako občutljiva glede tega, kako globoko pride seme v zemljo (čeprav čez 5 cm globoka setev tudi za pšenico ni najboljša), je rži silno občutljiva glede globine setve.

Znani semenogojec Lochow-Petkus je znanstveno ugotovil naslednje pridelke rži ob različni globini setve na 1 ha površine:

Ob setvi 1,3 cm globoko 34,8 metrskega stota pridelka, ob setvi 2,6 cm globoko 36,8 metrskega stota pridelka, ob setvi 5,2 cm globoko 25,8 metrskega stota pridelka, ob setvi 7,8 cm globoko 18,2 metrskega stota pridelka.

Najprimernejša globina za setev rži je torej 2 do 3 centimetre.

Vem, da se bodo navedeni pridelki zdeli večini naših kmečkih bralcev na

Kako pripravimo klet za krompir

1. Klet za shrambo krompirja mora biti brezpogojno varna pred zmrzovanjem. Najbolj varne pred mrazom so krompirjeve kleti, katerih stene so popolnoma v tleh. Čim bolj pa se dvigajo kletne stene izpod tal, tem večja je nevarnost zmrzovanja, posebno še, če so stene kleti morda komaj iz pol metra debelega kamnitega zidu ali celo iz betona.

V takih primerih je potrebno, da kletne stene zavarujemo proti mrazu. Najenostavnejše je, ako naredimo na notranji strani kletnih sten iz votle zidne opeke še eno zidno plast, ali oblogo. Krompir lahko zmrzuje v kleti tudi ob dovolj močnih in mrazavarnih stenah, ako na primer okna (ali morda šipe v njih) sploh manjkajo ali če se okna ne dajo popolnoma zapreti. Vsekakor morajo biti na kletnih oknih dvojne oknice. Tudi vrata v klet za krompir morajo biti dvojna, ako je vhod neposredno s prostega. Da morajo biti kletna vrata dovolj močna, to je dovolj debela, in se morajo tesno zapirati, ne bomo posebej poudarjali.

2. Klet za krompir tudi ne sme biti pretopla. Kot v premrzli kleti krompir lahko zmrzuje, tako v pretopli začne prehitro gniti, oziroma odganjati. Toplina zraka v krompirjevi kleti ne sme nikdar znašati nad 8 stopinj Celzija, kakor ne sme nikdar pasti izpod 2 stopinj Celzija: pravilna temperatura za krompirjevo klet je 4—6 stopinj Celzija. Za shranjevanje krompirja so torej neuporabni prostori, ki mejijo ali celo služijo za pralnico ali podobno. Vse, kar smo navedli za zavarovanje kleti pred mrazom, služi istočasno za zavarovanje kleti pred vročino. Razen tega je mogoče toplino zraka v kleti za krompir izdatno uravnavati tudi z zračenjem ob primernem času, namreč takrat, ko je temperatura zunanjega zraka najbližje zahtevani temperaturi krompirjeve kleti.

3. Klet za krompir ne sme biti vlažna, ker vlaga povzroča gnitje krompirja. V obrambo proti vlagi je treba stene in betonska tla izolirati, najbolje tako, da stene in tla namažemo s

Slovenskem Koroškem previsoki. Rečem vam pa, dragi tovariši, da sem ugotovil tudi na Koroškem na pajno rodovitnih zemljinah med Celivcem in Brežami, katere obdelujejo globoko s traktorji in katerim so izdatno pomagali tudi z umetnimi gnojili, pri rži pridelke do 44 metrske stotov in več na 1 ha površine. Kočuški.

primernim izolirnim sredstvom, kakršnih je več na izbiri. Tudi pravilno zračenje zmanjšuje vlažnost kleti.

4. Klet za krompir mora biti primerno svetla, to se pravi, toliko da onesmogoča krompirju, da bi začel preskamlu kaliti in da, kadar začne kaliti, ne dela dolgih, belih, marveč kratke, močne, rdečkaste ali zelene kali. Nadalje mora biti klet toliko svetla, da je mogoče ob zaprtih vratih krompir prebirati in pri tem razločevati razno barven krompir posameznih vrst. Ker pa presvetla klet z neposredno sončno svetlobo zopet ni dobra, smemo, če so okna velika, na južni strani, v takih primerih šipe namazati z apnom.

5. Klet za krompir mora biti snazna. To pomeni: stene morajo biti gladko ometane in vsako jesen pred spravljanjem pridelka sveže pobeljene. Tlak mora biti betonski ali iz opeke. V kleti za krompir tudi ne sme biti shranjena razna mogoča in nemogoča šara.

6. Končno mora biti krompirjeva klet za shranjevanje krompirja primerno opremljena. Vodilo pri urejanju te opreme naj nam bo zavest, da ostane krompir v shrambi zdrav le, ako je k vsem gomoljem omogočen svežemu zraku prost dostop in slabemu, izdihanemu zraku prost odhod. Z drugo besedo: omogočeno mora biti kroženje zraka okrog in skozi krompirjeve kupe.

To kroženje zraka omogočimo, ako krompirja ne nasipujemo neposredno na tla, marveč na oder ali pograd, katerega dno naj bo vsaj 15 cm dvignjeno od tal in napravljeno iz močnih letov ali ozkih desk, med katerimi naj bo približno po 3 cm špranj. Enako se ne sme krompir dotikati stene, marveč moramo postaviti ob steni pokonci približno 12 cm močne stebre, na katere pribijemo požez letve z enako širokimi špranjami. Ta opaž iz letov mora biti tako visok, kolikor visoko bo dosegel kup krompirja. Na ta način ostane med steno in letvasto pregraja tako širok prazen prostor, kot so stebriči debeli.

Franc S. Finžgar:

KAMNAR

Piščal tovrnega parnika, ki je vlačil s kamenjem obložene brodeve po Kvarneru, je hripavo in trudno zahreščala. Napete mišice težakov so odnehale, upognjeni hrbti so se zravnali, dvignjena kladiva so padla in obležala na gramozi, lopate so zazvenele in obtičale, kamor so bile zasajene.

Poldne.

Kamnariji so segli za mahedrave, odpete srajce, potegnili izza njih velike rute in si brisali potna čela, potem pa so se razprhnili brez besede po nasipu skal, kamenja in gramoza. Vsak je poiskal v senčni špranji pred soncem skrito kosilo, razvezal culo in se lotil borne jedi. Izmed sivih skal so se svetile v soncu mirne, rjavo ožgane lise — koščena telesa kamnarjev.

Le eden ni šel med brate.

Po nasipu je zdrsnil do plivkajočega morja, odvezal čoln, prijel za veslo in prebrodil nekaj sto metrov širok zaliv, ki je ločil nasip od obale. Na njej je poiskal štrlečo skalo, pritisnil k bregu, ovil okoli skale verigo in s težkim korakom stopil iz čolna.

Vzravnal je upognjena pleča, pogledal po gladki poti, z roko zaslonil oči, vele obrvi in se zopet ozrl v daljavo.

»Ni jel Zakaj je ni? Pa sem še med vrati zjutraj naročal, naj ne mudi.« Še enkrat se je ozrl. Pri tem je iztegnil vrat, da se je napela zmrdana koža na njem.

»Ni jela«

Dvignjena roka je omahnila ob te-

lesu kakor težko orodje. Kamnar je legel in ni pogledal kam. Vznak je legel na vlažno sip; ob desni in levi skale — on na sredi, živa skala.

Od potu prepojeni klobuk si je pomaknil na oči, prekrižal roke in nastavljal rjave prsi spomladanskemu soncu. Iz parka so zadoneli zvoki godbe, spočetka glasno, potem čedalje tiše in tiše. Njegova ušesa, vajena škripajočega dleta, škrtanja lopat, stokanja navorov in ropotanja žerjavovih verig, ki so kakor velikanska pošast grabile skale iz brodov, jih dvigale in spuščale v morje, so se razveselila glasov, ki so pljuskali na belih penah do njegovih nog. Toda samo za trenutek. Sladkost je bila kakor cukrena skorjica, pod katero je grenčica.

Brazde na njegovem licu so se pogobile, koža — kakor usnje — se je zgubancila. Spodnja ustnica je stisnila brke, ki so se v skritem gnevu pobesili.

»To je vaša muzika, presitila«

Kamnar se je stresel in sunil z nogo proti morju.

»Ne maram je, sovražim jo, ker se nam roga, ker je sladka kakor hina vec. — Le imejte jo sami in nikar ne zastrupljajte z njo našega morja.«

Spodnja ustnica mu je še tesneje stisnila brke.

»Našega? Vam ga zasipljemo, da dobite novega prostora, kjer boste za pravljali v blesku in sijaju milijone!«

Zopet je vztrepetalo koščeno telo. »Da bi dočakal dan, ko se vaša si-

Karl Prušnik — Gašper:

Nepozabna družina

Naslednje vrstice so bile napisane, ko se nihče ni niti slutil, da bo morala Malka Oraže — Tatjana žrtvovati svoje mlado življenje sedaj sredi miru. Vendar jih ponatiskujemo v celoti, tako kot so bile napisane. (Op. ured.)

Pri Vivodu v Lobniku smo dali na predlog tov. Janeza ime »Na marofu«. Ko smo se prvič oglasili in celo predanili pri hiši, smo gospodarju Francu Boltežarju skoraj polomili kosti. Ko je namreč odstranjeval lestev na skednju, je tov. Zutomu zmanjkalo slame in tal pod nogami in padel s petra na gospodarja tako nesrečno, da je bil ta nekaj dni ves trd od bolečin.

Pri tej hiši smo bili stopetdesetkrat, da ni zvedela živa duša. Družina je šela sedem članov in vsi so bili kakor eden. Kar je v tej hiši vedel gospodar ali gospodinja, so lahko vedeli in slišali vsi. Marica in Malka sta kaj kmalu, ko smo se spoznali, postali kurirki. Vzdrževali sta zvezo z Železno Kaplo in s Spodnjo Savinjsko dolino. Ko sta se nekega dne peljali z vlakom iz Železne Kaple v Prevalje, sta v vlak pretepli nekega gestapovca. Ta ju je osumil in morali sta v partizane. Marica je pridno kuhala po bunkerjih aktivistom in pomagala tehnikom, ki so izdajali propagandni material. Stregla je ranjenim tovarišem in tako izpolnila v polni meri svoj delež v osvobodilni borbi. Tatjana je bilo ime v partizanih Vivodovi Malki. Ta je bila boljšega zdravja kot Marica, ki smo jo klicali za Majdo, in je morala pač stopiti v viste političnih delavk, kjer

je učila mladino, kako se mora zavestno boriti proti nemškim fašistom. Tatjana je obiskovala tudi tečaj za aktiviste OF in tako se je s svojo pištolo za pasom kmalu živela v osvobodilno borbo kot aktivistka.

Kako se je Tatjana in Majdi godilo v partizanih, kako sta se prebijali skozi velike ofenzive, bosta sami o priloženosti poročali; obe znata lepo pisati, saj sta že v partizanih pošiljali članke v naše časopise.

Ko sta odšli Vivodovi hčerki v partizane, ostali Vivodovi niso prenehali z najaktivnejšim podpiranjem partizanov kljub temu, da so bili zaradi tega osumljeni. Kakor pri »Ženi«, tako je bila tudi »Na marofu« postojanka za najvažnejše javke. In mnogi tovariši so se po dolgih in težkih borbah pri Vivodovih in po njihovi zaslugi spet srečali in se objeli v pozdrav.

Vivodovi so znali biti zelo molčeči. Ko jih je SS-policija izselila, oziroma zaprla in je ostala hiša prazna, ni nihče od Vivodovih priznal, da je kdaj videl partizane, tako da so jih naposled izpustili iz zapora. Domov se pa kljub temu niso smeli vrniti. Gospodar Franci je »služil« pri nekem nacistu Trobeju za hlapca in ko smo ga prišli nekoč obiskat, nas je vpričo Trobejeve žene prav debelo gledal — »ker nas ni še nikoli videl!«

Danes je tudi ta družina na svojem priporjenem domu in čaka končne osvoboditve. Slovenski narod ji je hvaležen za njeno vztrajno borbo proti fašizmu.

Dev' na pavrah jesena

Jesena. — Svet' Patruš (Jernej 24. 8.) je ti prv' jesensč' moš, prid' v kožuh'.

Dravc' po Horjane' pravij': al na šent Pečre dežuje, sama hejda doveti (sveta Patra d's je zv' za hejdo); šnt Il' (1. 9.) pa hejdo pil' (da robi naredi).

Pred mavo hospoj'nce (8. 9.) more bit' ti vzimn' sjane (r's, pšenica, jačman) usjan', rače se: pu malej hospoj'nc' jo sej al pa jo snej (puzdej's' sjane je vahan', ali hrata kej al pa n'č).

Tud' se rače: al na sveta Voranca (5. 9.) hrmi, vs' liš'nč' črn' hrati'. — K'd'r je velke liš'nikov, je velk' hriš'nikov, se dečle rade spečaj'.

Prut' jesen' se vsaka hospodina pre-

skrbi z' zelmi za zimo; pravij', da so medhospoj'nce zeli (nabrane medvelko pa mavo hospoj'nce) ti bul', t'dej da so žehnane. Nabira se te-le zeli: jahod'čovje, šntjanžov' zele, dora misu, her'nprajs, horn' rozmarin, ti pval' cjan, žavbej, p'l'n, hajb's, škrocut, ti črne črišne, črnice (za ti hudo hrižo n kolaro), komelece, meta pa polš (meta za žanstv', polš pa za trod, se na trib'h prveže), smolave hralce (tud' smolave mvačice se kuhej'), malisa pa vuštak (se v žgan' namaka), horna rabarbara (koren se nariba pa puji za kri frišat), grab'lea (prut' skrmin', za bulizn' v trib's' pa v črivah), vovčij' koren (nariban za trod), cjan pa kolmaž (za ž'vino med lek nariban), harnika, b'zov'

perje, jedvov' hovje, levrat, ti črn' vupene, lap'h (ti b'v' vupene za kaš'l), h'b'd, krvavičje, škarp'e, črnobela, vangeleka, tavž'ntrože.

Na jesan se votava pusiče pa sprav' kakr' senu — nato se začne v znotr' past'.

Udvorje se repica (pudzamlenšče hrušče) z voravcam, pubare z brazd n' sprav' v hram al jamo. Rače se: Hov (17. 10.) je repico v jamo vhnov. Na kap'sj' se pupipej' kolarapce pa rone n' tud' v hram spravij', pusika se kap's pa doma drobnu na nože zriže, putvač' v kap'snak, se sprut' soli n' s č'm'no putros' pa na vrh' upteži s kam'nam, da kvišk' kna stop' pa da se notre sčisa.

Pravij': svet' M'sov (29. 9.) je vse hrušče (sadaže) zm'sčov, na šm'selco je vse zrev', drn n' hrm.

Na šline se sprav' tud' ti bila repa. Pu let', k' jo hospodar seje, se more kom' prov debev' zv'hat', da tud' repa d'beva hrata. Pravij', al je na šnt Jas kop'leo (25. 7.) l'pu, bo dora jesen, repa rada hrata. Luka (18. 10.) repocuka, Uršula (21. 10.) jo pa prriza. Ne ki repe se hran' za fut'r švinam, neki pa se je na nož' zriže za ribanco pa v škaf natvač', da se sčisa. Rače se: Šiman n' Jud (28. 10.) je na repo hud (t'dej kna smi več bit' na gnil').

Al je jesena velk' čšmilja, to na r'ž za prhodne let' kaže, rebičje pa na pšenico.

Zrav'n deva na pul' se na jesan tud' stela napravla, nacipej' pa prpravij' se drve za zimo, al čas dupušč'a, se tud' gnile »sprašij', to je prevorje' pa čriz zimo zvorane p'stij', da zamla premrzn' pa da se drn vleži (zgnije).

Na jesan pa čriz zimo se tud' snopje zm'sšina, včas' pa so ha koj mvač'l'. Cepi maj' dba kolija (ročnik pa cap'e) ktera ledrast gož veže. Mvat'l' so ud dbel zjutrej pa du dasat'h zvečer, pu dha, tri, največ pa pu štir' mvač'ič'; al je ut štirah ad'n na stran šov pa so gun' naprej mvat'l', so pokene capcov ponašvel': — srat je šov — zat ha ni.

Ke svana pade pa pašo konča, se ž'vina zapre pa je ž' no več deva. Začno se spet ti zimšče dile. (Nar. blago iz Roža, Šešel - Ramovš)

NASVETI ZA DOM IN SE KAJ

Dosti premoga prihranimo, če ga v peči ne polagamo na žerjavico, ampak poleg žerjavice. Žerjavico ohranimo živo do drugega dne, če zvečer natresemo nanjo plast kuhinjskih odpadkov. S tem štedimo vžgalice.

kom, stoji ženska in ima zvrhan koš hlebkov. Tako so lepi! Bonbončki ne morejo biti boljši. Tam sem obstala in sem mislila, ko bi imela groš. Veš, potem pa so prišle iz parka gosposke punčke in gospe z njimi. In so kupile, vse so kupile punčkam hlebčke. A ni so jih jedle — sem mislila, jih bodo, pa jih niso; veš, ate, k morju so tekle, jih drobile in metale v vodo — ribam. To je greh, kajne? Mama pravi, da je greh, če se skorjica vrže na tla in pohodi. Te pa kar cele hlebčke mečajo v morje.

Kamnarju so se zganile ustnice; na robu mu je bila beseda, da jo izpregovori otroku: Vidiš, za take bi bila sodba...

Pa mu ni zdrsnila preko brkov.

»Tam si se torej zamudila?«

»Tam! Res samo pri teh hlebkih!«

»In bi ga resnično rada?«

Barica je pogledala očeta in se z rokami tesno oklenila njegove glave:

»Kako rada!«

»Kupiš si ga! Čaj!«

Kamnar je otipal vozal v rut, ki jo je nosil za vratom, ga odvezal in pokazal v njem g oš.

»Na, Barica! Toda Ivici poneseš tudi nekaj hlebkov!«

»Tudi, tudi!«

Otrok je zdrsnil očetu s kolen, pospravil v cajnico prtič, s katerim je bila zakrita južina, stisnil groš v pest in se ravnal po hlebkov.

Tudi oče je vstal.

Takrat se je ob morju prikazal bel voziček, v njem blede deklica, ob deklici dve služabnici, pokašljujoča gospa in gospod — zamišljen in žalosten.

»Vidiš, kakšen lep voziček ima ta punčka?«

Če se pasta za čevlje posuši. Včasih pozabimo zapreti škaflico s pasto za čevlje in se potem posuši. Denimo škaflico na ne preveč vročo peč in ko se pasta stali, prilijemo nekaj kapljic svežega mleka. Na mrzlem prostoru se pasta zopet strdi.

ČE NAM ŽIVILA ZATOHNEJO

Zatohlost se da odpraviti in to z majhnim trudom. Zatohlo moko, fižol, zdrob, lečo itd. raztresemo na veliko čisto desko ali tudi na papir ter postavimo na sonce ali zrak. Živila večkrat premešamo in obrnemo ter postavljamo na sonce tako dolgo, da izgube ves duh. Tako prezračena in presončena živila, zlasti moko, ne smemo dati več v prejšnje papirnate vrečice. Če so bila živila v vrečah, jih moramo medtem oprati in dobro presušiti. Najbolje je, da damo živila v majhne vrečice iz tenkega blaga, da lahko pride zrak do njih in jih hranimo na zračnem, suhem prostoru.

Za dolga volja

HUMOR IZ ORIENTA

V Perziji je vladal v osemnajstem stoletju grozoviti šah Nadir. Nekega dne se je šel sprehajati ob zunanji strani obzidja glavnega mesta in je videl tam moža sedečega pod drevesom. Obstal je pri njem, začel se pogovarjati z njim in ga vprašal: »Povej mi, ali je vladar te dežele trinog, ali je pravičen mož?«

Mož mu takoj odgovori: »Strašen trinog je.«

Šah ga vpraša začuden: »Ali ga poznaš?«

»Ne, ne poznam ga.«

»Torej, da boš vedel, jaz sem vladar te države. Kaj pa boš na to rekel?«

Mož se je zelo ustrašil, a se je brž zavedel in je vprašal šaha: »Ali pa ti mene poznaš?«

»Ne.«

»Jaz sem sin nekega trgovca in sem vsak mesec tri dni neumen. Danes je po nesreči eden od onih treh dni.«

Šah se je smejal in je šel, oni pa se je seveda tudi smejal.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matko Šcharwitzl, Wien XVI., Ottakringergasse 83. — Tiska: »Globe«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I., Fleischmarkt 3-5. Podružnica uprave »Slov. vestnik«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-1.

tost nasiti do vrhunca in naša lakota izprazni do dna! Da bi dočakal tisti praznični dan — vesoljne sodbe!

Kamnarjeve roke so se razklenile in zdrknile ob telesu. Prsti so se skrivili kakor krempli in se zagrepli v mokro sipo in blato, grebli in stiskali, gnetli in tlačili, da so gibale in valovale mišice na golih lahteh.

»Ate, na, jej!«

Droben glas je poklical kamnarja. Njegova roka je obstala, v dlani je tičalo kakor krogla zgneteno blato.

»Spiš, ate?«

Črnooka deklica, zapečena v lice kakor ržen kruh, je postavila k njemu cajnico in mu dvignila klobuk.

»Spiš?«

Kamnar je odprl oči, spodnja ustnica je izpustila brke, prsi so se mu dvignile. Iz njih je hotela jezna beseda, a ni prišla.

Ko je zagledal oči svojega otroka, so splahnele brazde na njegovem obrazu, oprl se je na komolca, zalučil blatno kroglo, ki jo je tiščal v roki, proti parku, pa je padla v morje, ki se je skalilo v drobnem vrtincu okrog nje.

»Nate!« Izpregovoril je še ves zamotan v misli.

Deklica se je ozrla na blatno kepo in pogledala očeta.

»Kaj si vrgel? Komu?«

Oče je pogledal otroku v oči in se že hotel zlagati. Pa se ni, ker se ni mogel in si ni upal tem jasnim očem.

»Bombo.«

»Kaj pa je bomba, ate?«

Kamnar je vzel lonec jedi med koleni.

»Ne veš, Barica, kaj je bomba?«

»Povej, ker ne vem!«

Kamnar je jedel in premišljeval.

Oprl se je na koleno, postavil žlico pokonci in hotel odgovoriti.

»Veš, bomba je ... Počakaj!«

Spet je zajel in spet razmišljal.

»Bomba je nekaj posebnega.«

Še je drsal po loncu in iskal besede.

»Bomba je poslednja sodba lačnih revežev zoper presite ljudi.«

»Kaj se to pravi, ate?«

Kamnar je zajemal že z dna in molčal. Ko je zajel zadnjič, je spustil žlico v lonec, ga del v cajnico in se obrnil k otroku. Dvignil je Barico in si jo posadil na kolena.

»Ne veš, kaj se to pravi, Barica?«

»Ne vem!«

»Tudi jaz nisem vedel, ko sem se del svojemu očetu takole na kolenih kakor ti sedaj meni. Danes šele vem, ko sem star in siv. Ko boš velika, boš tudi ti vedela. Sedaj pa mi povej, kje si se mudila s kosilom! Kako sem naročil davi?«

Oče je privzdignil obrvi. Barica je zardela.

»Si hud, ate?«

»Kako sem naročil davi?« je ponovil oče in dvignil obrvi še više.

»Če ne boš hud?«

Barica se ga je oklenila okoli vratu.

»Povej po pravici!«

Težko je bilo očetu, ko je te tople otroške ročice rahlo odvijal od vratu.

»Nobene laži, otrok!«

Oče še ni povedal dvignjenih obrvi.

»Ne bom, ate.« Glas se je Barici tresel.

»Vidiš, tamle pri morju, pred par-

(Konec)